

KESTÄVÄ KEHITYS LOCAL AGENDA 21

RIIHIMÄEN KESTÄVÄN
KEHITYKSEN OHJELMA
1997 - 2000

III Toimenpideohjelma
Toteutuminen

**RIIHIMÄEN KESTÄVÄN
KEHITYKSEN OHJELMA
1997 - 2000
LOCAL AGENDA 21**

**III Toimenpideohjelma
Toteutuminen**

Riihimäen kaupungin kestävän kehityksen toimikunnat

Toimikausi 1995-1996	Pj. Marja Lukkaroinen siht. Kaisu Anttonen Reijo Sutinen Seppo Keskiruokanen Pertti Isokangas Raija Niemi Raija Seppänen (kokouksesta 5/95 alkaen) Matti Kosola (kokoukseen 1/96 asti) Matti Selin (kokoukseen 2/96 asti) Heikki Suontausta (kokouksesta 2/96 alkaen) projektisihteeri Johanna Saarinen (15.8.1995-14.2.1996) projektisihteeri Sari Musakka (4.3-3.9.1996)
Toimikausi 1997-1998	Pj. Kirsti Tolvanen siht. Kaisu Anttonen Reijo Sutinen Seppo Keskiruokanen Pertti Isokangas projektisihteeri Markku Kyöstilä (1.10.1997 alkaen)
Toimikausi 1999-2000	Pj. Kirsti Tolvanen siht. Kaisu Anttonen Reijo Sutinen (2/99 kokoukseen asti) Rauli Hirviniemi (kokouksesta 3/99 alkaen) Seppo Keskiruokanen Pertti Isokangas projektisihteeri Markku Kyöstilä
Toimikausi 2001-2002	Pj. Kirsti Tolvanen siht. Kaisu Anttonen Vilho Ylönen Pertti Isokangas projektisihteeri Markku Kyöstilä

ESIPUHE

Riihimäen kaupunki sitoutui allekirjoittaessaan Aalborgin sopimuksen v. 1994 kestävän kehityksen prosessiin ja kestävän kehityksen toimenpideohjelman eli ns. paikallisagendan laatimiseen. Kestävän kehityksen ohjelmaa tehtiin kaupungin hallinto-organisaation ja muiden toimijoiden, etenkin kansalaisjärjestöjen yhteistyöllä Riihimäellä.

Syntyi kaksi raporttia, joista toinen käsitteli kansalaisjärjestöjen kanssa tehtyä ideointityötä ja toinen, joka kokosi yhteen kaupungin organisaatiossa vireillä olevat hankkeet.

Tämä raportti kertoo Riihimäen kaupungin hallinto-organisaation oman toimintaohjelman 1997-2000 toteutumisesta. Hankkeet ovat toteutuneet todella hyvin tai ovat hyvässä alkuvaihdissa. Riihimäen kestävän kehityksen prosessi jatkuu: ohjelman viimeinen toimenpide oli kaupungin ympäristöhallintajärjestelmän laadinta, joka onkin tärkein työväline ekologisen kestävyuden ylläpitämiseksi ja kaupungin omien toimien ympäristövaikutusten arvioimiseksi.

Kansalaisjärjestöjen ja muiden sidosryhmien toiminnasta on koottu oma raportti.

Raportin on koonnut projektisihteeri Markku Kyöstilä hallintokunnilta saamistaan vastauksista. Kiitämme kaikkia raportin syntyyn vaikuttaneita.

Riihimäellä
elokuussa 2001

Kirsti Tolvanen
Kestävän kehityksen
toimikunnan puheenjohtaja

Kaisu Anttonen
ympäristönsuojelupäällikkö

Sisälllys	
Riihimäen kaupungin kestävän kehityksen toimikunnat	2
ESIPUHE	3
Sisällysluettelo	4
RIIHIMÄEN KESTÄVÄN KEHITYKSEN 1997-2000 OHJELMAN TOTEUTUMINEN	7
1 TAUSTA	7
2 OHJELMAN SEURANTAVAIHE	8
3 TEEMAT	8
Teema: Luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen turvaaminen ja edistäminen	
Luonnon monimuotoisuus ja arvokkaat luontokohteet	
<i>Hanke 1 Luontokokonaisuuksien kartoitus</i>	8
<i>Hanke 2 Paalijoen kanjoni</i>	9
<i>Hanke 3 Kaupungin maisemaselvitys</i>	9
<i>Hanke 4 Hatlammin suon suojelu</i>	9
<i>Hanke 5 Kaupungin metsäsuunnitelma</i>	9
Vantaanjoki	
<i>Hanke 6 Arolammen kunnostus</i>	9
<i>Hanke 7 Vantaanjoen projektit</i>	10
<i>Hanke 8 Vantaanjoen ilmakuvanäyttely</i>	10
Viheralueet	
<i>Hanke 9 Teemapuistot</i>	10
<i>Hanke 10 Luontopolkujen rakentaminen</i>	11
<i>Hanke 11 Puistojen hoitosuunnitelmat</i>	11
<i>Hanke 12 Peltosaaren kosteikkopuisto</i>	11
Pohjavesi	
<i>Hanke 13 Herajoen pohjavesialueen suojelu ja maankäyttö</i>	11
Teema: Ympäristövahingot ja riskien hallinta	12
Ympäristöriskien ennalta ehkäisy	
<i>Hanke 14 Ympäristövaikutusten arviointi</i>	12
<i>Hanke 15 Melu- ja maisemavallien rakentaminen ylijäämämaista</i>	12
Viranomaisten yhteistyötä ja varautumista äkillisiin ympäristöonnettomuuksiin parannetaan	
<i>Hanke 16 Kemikaalikuljetusten valvonta</i>	12
<i>Hanke 17 Teollisuusjätevesisopimuksien laadinta ja valvonta</i>	12
<i>Hanke 18 Ympäristöriskien hallintakoulutusta viranomaisille</i>	13
<i>Hanke 19 Ympäristöriskikartoitus ratapihalle</i>	13
<i>Hanke 20 Hälytyskaaviot ajantasalle</i>	13
Ympäristöriskien arviointia parannetaan laitoksissa	
<i>Hanke 21 Ympäristöriskien arviointi laitoksissa</i>	13
<i>Hanke 22 Uimaveden puhtauskampanja</i>	13

Hanke 23	Kloorinsyötön vähentäminen	13
	Annetaan asiantuntevaa viranomaisneuvontaa tuotantolaitoksille	
Hanke 24	Ympäristönsuojeluohjeet	14
Hanke 25	Viranomaisten yhteistarkastukset	14
Hanke 26	Neuvonta kemikaalien säilytyksen pohjavesiriskeistä	14
	Tiedottamista kuntalaisille tehostetaan	
Hanke 27	Viranomaistyöstä tiedottaminen	14
Hanke 28	Kotitalouksien jäteneuvonta	14
Hanke 29	Ympäristötietoisuuden lisääminen	15
Hanke 30	Yritysten ympäristönsuojelun yhteisnäyttely	15
Hanke 31	Koulujen ja yritysten yhteistyö	15
Hanke 32	Ympäristöasioiden hallinta -teema	15
Hanke 33	Koulujen katastrofiharjoitukset	15
Teema:	Energiansäästö	16
Hanke 34	Tiivis keskustahakuinen kaupunkirakenne	16
Hanke 35	Energiansäästö kouluissa	17
Hanke 36	Kaupungin kiinteistöjen energiansäästö	18
Hanke 37	Energiansäästö -teema kirjastotarjonnassa	19
Hanke 38	Vuokratalojen perusparannus	18
Teema:	Kuluttajan säästävät valinnat	19
	Koulujen ja päiväkotien käytännön toiminnassa tuodaan ympäristöasiat esiin	
Hanke 39	Ympäristövalistus ja kuluttajakasvatus	19
Hanke 40	Ekopaja ja viestintäpaja	20
Jätteiden lajittelu tehdään helpoksi ja mielekkääksi		
Hanke 41	Kierrätys nuorisotoiminnassa	21
Annetaan lisää kuluttajavalistusta ympäristöasioissa		
Hanke 42	Kuluttajanvalistusmateriaalin esilläolo	21
Hanke 43	Kaupungin hankinnat	21
Hanke 44	Säästävän elämäntavan näkökulma	22
Hanke 45	Ekoarkiryhmä	22
Teema:	Ympäristökasvatus ja -tiedotus, -viestintä ja -valistus	23
	Kestävän kehityksen- ja yleisen ympäristötietoisuuden lisääminen	
Hanke 46	Tutkitaan ympäristötietoisuuden taso	23
Hanke 47	Ympäristötilakatsaus ja tiedot ympäristön tilasta	23
Hanke 48	Maankäytön ja rakentamisen suunnittelu	23
	Riihimäen kouluissa ja ammattioppilaitoksissa ympäristökasvatus sisältyy opetusohjelmiin	
Hanke 49	Koulujen kestävän kehityksen toteuttamissuunnitelma	23
Hanke 50	Opetusyhteistyö teemapuistoissa	24
Hanke 51	Viestintä- ja multimediaprojekti Peltosaaren koulussa	24
Hanke 52	Karan koulun ympäristöryhmä	24
Hanke 53	Luokkalehti	25
Hanke 54	Riihimäen kauppaoppilaitoksen ympäristökasvatussuunnitelma	25
Hanke 55	Ympäristönsuojelun teemaviikko Herajoen koulussa	25

<i>Hanke 56 6-vuotiaiden esiopetus</i>	26
Oman elinympäristön tuntemusta parannetaan ja lähiympäristöä kunnostetaan	
<i>Hanke 57 Kirjauksen päiväkodin luontoprojekti</i>	26
<i>Hanke 58 Peltosaaren koulun teema: "Puun matka maailmalle"</i>	26
<i>Hanke 59 Lähiympäristön tuntemisen lisääminen</i>	26
<i>Hanke 60 Oman elinympäristön tuntemisen parantaminen</i>	27
Teema: Kansainvälistyminen	28
Kansainvälisyyskasvatusta lisätään	
<i>Hanke 61 Kansainväliset ympäristöasiat kouluissa</i>	28
<i>Hanke 62 Ystävyyskoulutoiminta</i>	28
Tiedon välittyminen muualta maailmasta, yhteistyöstä ja kansainvälistymisestä	
<i>Hanke 63 Kansainvälisyyden lisääminen kirjastossa</i>	29
<i>Hanke 64 Liittyminen ICLEI:hin</i>	29
<i>Hanke 65 Kansainvälinen tietoverkko</i>	29
Teema: Kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys	29
Asukkaiden osallistumismahdollisuuksien lisääminen ja tiedonkulun tehostaminen	
<i>Hanke 66 Tapahtumakalenteri</i>	29
<i>Hanke 67 Tiedottamisen tehostaminen ja alakulttuurien tunnistaminen</i>	30
<i>Hanke 68 Kaupungin www-sivut ja tiedottamisnurkkaus kirjastossa</i>	30
<i>Hanke 69 Osallisuushanke kaapelitelevisio-ohjelman tekeminen</i>	30
<i>Hanke 70 Lastensuojelutyö kouluissa</i>	30
<i>Hanke 71 Kunnossa kaiken ikää (KKI)</i>	31
<i>Hanke 72 Peltotupa alueen olohuone</i>	31
<i>Hanke 73 Club 15</i>	31
<i>Hanke 74 Ennalta ehkäisyn kehittämisohjelmat</i>	31
<i>Hanke 75 Peltosaari-projektin palveluryhmä</i>	31
<i>Hanke 76 Erkka-kerho</i>	32
Syrjäytymisen ehkäiseminen	
<i>Hanke 77 Liikuntakerho</i>	32
<i>Hanke 78 Erityisnuorisotyö yöjalka</i>	32
<i>Hanke 79 Nuorten tukiasumisprojekti/ tukihenkilötoiminta</i>	33
<i>Hanke 80 Ehkäisevän työn ryhmä</i>	33
<i>Hanke 81 Omaura-projekti</i>	33
<i>Hanke 82 Vapaaehtoistoiminta</i>	33
<i>Hanke 83 Huumeiden käytön ehkäisy-projekti</i>	34
Teema: Ohjelman seuranta ja kestävä kehityksen prosessin jatkuminen	34
<i>Hanke 84 Kansalaisfoorum</i>	34
<i>Hanke 85 Kestävä kehityksen prosessin jatkuminen</i>	34
<i>Hanke 86 Yhteistyöryhmien työseminaarit</i>	35
<i>Hanke 87 Ympäristön ja talouden kytkennät kaupunginhallinnossa</i>	35
<i>Hanke 88 Kaupungin ympäristöhallintajärjestelmän luominen</i>	36
LIITE: Riihimäen kaupunginvaltuuston päätösote 21.9.1998: kestävän kehityksen toimenpideohjelma	

RIIHIMÄEN KESTÄVÄN KEHITYKSEN 1997-2000 OHJELMAN TOTEUTUMINEN

1 TAUSTA

YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssi (UNCED) Rio de Janeirossa vuonna 1992 suositteli paikallisten kestävän kehityksen toimintaohjelmien eli Local Agenda 21:n laadintaa. Riihimäen kaupunki liittyi kansainväliseen kestävän kehityksen kampanjaan vuonna 1994 allekirjoittamalla Aalborgin sopimuksen (Euroopan kaupunkien ja kuntien sopimus kestävydestä). Samalla Riihimäen kaupunki sitoutui laatimaan kestävän kehityksen ohjelman eli Riihimäen Agenda 21 -ohjelman vuoden 1996 loppuun mennessä. Ohjelma laadittiin kaupungin, kansalaisjärjestöjen ja yritysten edustajien kanssa yhteistyönä ja se sai lopullisen muotonsa lausuntokierroksen jälkeen keväällä 1997. Kaupunginhallitus käsitteli ohjelmaa kokouksessaan 2.6.1997 ja kaupunginvaltuusto hyväksyi ohjelman 9.6.1997.

Agenda 21 -ohjelma on laadittu tai prosessi on käynnissä Suomen 299 kunnassa, joissa asuu yhteensä noin 86% maamme asukkaista (Suomen Kuntaliitto, syyskuu 2001). Aalborgin sopimuksen on allekirjoittanut 36 kuntaa (44% asukkaista). The International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI) on kuntien maailmanlaajuinen ympäristöjärjestö, jonka jäsenenä on Suomesta 12 kuntaa (34% maamme asukkaista). Riihimäen kaupunki liittyi jäseneksi vuonna 1997. ICLEI:n ilmastosuojelukampanjaan Cities for Climate Protection (CCP) on liittynyt maailmanlaajuisesti yli 280 kuntaa. Suomessa kampanjaa koordinoi Kuntaliitto ja siihen on liittynyt 41 kuntaa ja pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, YTV (eli maamme asukkaista yli 45%). Riihimäen kaupunki liittyi ilmastosuojelukampanjaan kesäkuussa 1998.

Kestävän kehityksen ohjelman laatimiseksi Riihimäelle kaupungin hallituksen nimeämä kestävän kehityksen toimikunta nimesi pohdittavaksi seuraavat teemat:

1. Luontokohteet, luonnon monimuotoisuus
2. Ympäristöasioiden hallinta tuotantoelämässä
3. Kuluttajan valinnat
4. Ympäristövahingot ja riskien hallinta
5. Energiansäästö
6. Ympäristökasvatus ja -tiedotus (ympäristöviestintä ja -valistus)
7. Kansainvälistyminen

Näiden teemojen myötä keskityttiin niihin tekijöihin ja toimintoihin, joilla on suurimmat ympäristövaikutukset. Prosessin aikana huomattiin tarpeelliseksi käsitellä myös sosiaaliseen, kulttuuriin ja taloudelliseen kestävyteen liittyviä asioita.

Työseminaareja yhteistyöryhmien kanssa jatkettiin syksyllä -97 seuraavin teemoin:

- kuluttajan arkipäivän valinnat
- syrjäytymisen ehkäisy
- ympäristöriskien hallinta

Teemojen ympärille muodostettiin yhteistyötahojen edustajista ja halukkaista kaupunkilaisista työryhmät (Ekoarki, Syrjäytymisen ehkäisy ja Ympäristöriskiryhmä), jotka kokoontuivat itsenäisesti ja työstivät teemoihinsa liittyviä tärkeäksi katsomiaan aiheita.

Prosessia jatketaan kansalaisryhmissä edelleen keväällä 2002.

Agenda 21 ohjelma on koottu kahdeksi nidotuksi raportiksi:
RIIHIMÄEN KESTÄVÄN KEHITYKSEN OHJELMA 1997-2000
I Ohjelman tausta ja työprosessi (kuvaus + liitteet)
II Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet

Lisäksi ohjelmasta tehtiin esitteellinen lyhennelmä, Riihimäki kohti kestävän kehityksen käytäntöä, joka jaettiin kaikkiin koteihin syksyllä 1997. Kestävän kehityksen Riihimäki, www-sivut valmistuivat keväällä 1999. Sivut löytyvät osoitteesta www.riihimaki.fi/Kaupunki/Ympla/kekeriih.htm

Kaupungin hallintokuntien ohjelmassa esittämät kestävän kehityksen hankkeet aikataulutettiin, laadittiin kustannusarviot ja koottiin yhteen raportiksi III Toimenpideohjelma, joka valmistui keväällä 1998.

Kestävän kehityksen toiminta Riihimäellä on ollut prosessi, joka on tähdännyt asenteiden ja toimintatapojen muuttamiseen kestäviksi. Työskentelytapana on käytetty laajaa yhteistyötä ja osallistuvaa suunnittelua.

2 OHJELMAN SEURANTAVAIHE

Riihimäen kestävän kehityksen ohjelmassa olevat kaupungin hallintokuntien omat toimenpiteet kustannusarvioineen ja aikatauluineen koottiin keväällä 1998 omaksi ohjelmaksi, joka nimettiin Riihimäen kestävän kehityksen ohjelma III Toimenpideohjelma.

Tässä raportissa tarkastellaan tämän toimenpideohjelman toteutumista. Hankkeiden toteutumisesta kysyttiin vastuutahon edustajalta sähköpostilla huhtikuussa 2001. Vastaus pyydettiin sähköpostitse tai kirjallisena. Raportti etenee teemoittain hankekohtaisesti. Hankenumeron ja nimen lisäksi palautetaan mieleen hankkeen keskeinen sisältö ja esitellään toteutuminen sekä ympäristönsuojelupäällikön arvio jatkotoimenpiteistä (tekstissä lyhennetty Arvio:).

Riihimäen kestävän kehityksen ohjelman 1997-2000 sidosryhmäosuuden toteutumisesta on laadittu erillinen raportti.

Teema: Luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen turvaaminen ja edistäminen

Luonnon monimuotoisuus ja arvokkaat luontokohteet

Hanke 1 Luontokokonaisuuksien kartoitus

Sisältö: Luontokokonaisuuksien kartoitus ja käytön tavoitteiden asettaminen aloitetaan laajassa yhteistyössä, jossa ovat mukana maanomistajat ja alueiden käyttäjät. Riihimäen luontotyypit kartoitetaan monimuotoisuuden näkökulmasta.

Toteutus: Ei ole toteutunut

Arvio: Osana Hämeen ympäristökeskuksen vetämää ympäristön tilan seurantahanketta paneudutaan mm. luontotyyppien ja luonnon monimuotoisuuden selvittelyyn.

Hanke 2 Paalijoen kanjoni

Sisältö: Paalijoen kanjonin sekä muiden suojelua tarvitsevien alueiden suojelutapoja selvitetään. On selvitetty yleiskaavan laatimisen yhteydessä: Paalijoen kanjoni on 4. seutukaavassa (vahvistettu YM:ssä 12.4.95) S1 aluetta. Riihimäen yleiskaavassa (KV hyväksynyt 9.6.97) SL aluetta.

Toteutus: Ei ole toteutunut

Arvio: Selvittelyä jatketaan osana maankäytön suunnittelua.

Hanke 3 Kaupungin maisemaselvitys

Sisältö: Kaupungin maisemaselvityksen/ maisemasuunnitelman teko jatkuu. Maiseman perusselvityksiä tehty yleiskaavan laatimisen yhteydessä.

Toteutus: Ei ole toteutunut. Yleiskaavan inventointien yhteydessä kerätyn aineiston kokoaminen ja muotoilu.

Arvio: Maisemaselvitys koko kaupungin alueelta tarvittaisiin edelleen.

Hanke 4 Hatlammin suon suojelu

Sisältö: Hatlammin suon suojelua selvitetään yhteistyössä maanomistajien kanssa. Suolle rakennetaan luontopolku.

Toteutus: Luontopolku toteutettu v. 1997. Maanomistajat eivät toistaiseksi ole olleet halukkaita lakisääteiseen suojeluun.

Arvio: Hatlamminsuon suojelusta neuvotellaan Hämeen ympäristökeskuksen kanssa.

Hanke 5 Kaupungin metsäsuunnitelma

Sisältö: Kaupungin metsäsuunnitelma arvioidaan luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Toteutus: Uusi metsäsuunnitelma on hyväksytty 1997

Arvio: Kaupungin metsäsuunnitelma ulottuu vuoteen 2007. Luonnon monimuotoisuuden arvio; Laajin yhtenäinen kaupungin omistama metsäalue on Vahteristonmäki, Huhtionmäki ja Uhkolansuo noin 220 ha), josta on vuoteen 2001 käsitelty laaja osa.

Vantaanjoki

Hanke 6 Arolammen kunnostus

Sisältö: Arolampi kyläyhteisöineen on sekä kulttuurisen että luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeä kohde. Lammen tulevaisuutta ja kunnostusta selvitetään asukkaiden ja maanomistajien kanssa. Hämeen ympäristökeskuksessa on tehty lammen sedimenttitutkimus ja kunnostussuunnitelma. Kalataloudellinen suunnitelma laaditaan Uudenmaan ympäristökeskuksessa, suunnitelmaan liittyy myös tekokosken rakentaminen.

Toteutus: Arolammin kunnostussuunnitelma on valmistunut ja saanut vesioikeuden luvan. Kunnostus toteutetaan v. 2002, kunhan rahoitus on varmistunut.

Arvio: Linnuston seuranta aloitetaan kunnostuksen jälkeen.

Hanke 7 Vantaanjoen projektit

Sisältö: Ohjatun virkistyskäytön lisääminen, jokivarren kunnostus ja veden laadun parantaminen.

Vantaanjokeen liittyy useita projekteja, jotka tukevat joen moninaiskäyttöä. Vantaanjoen varteen suunnitellaan ulkoilureittejä, luontopolkuja, kalataloudellista kunnostusta jne.

Toteutus: - Vantaanjoen kalataloudellinen kunnostussuunnitelma on valmistunut ja toteutus alkaa v. 2001: kohteita on useita.
- Kärjäkosken luontopolku on osin valmis ja valmistuu edellisen suunnitelman toteutuessa.
- Vantaanjoen ravinnekuormitusta pienentää kaupungin jätevedenpuhdistamon ja lietteen kompostointikentän saneerauksen valmistuminen elokuussa 2001.
- Muutoin ei ole toteutunut.

Arvio: Vantaanjoen virkistyskäyttökohteita suunnitellaan mm. vireillä olevan seudullisen vesistöhankeen yhteydessä.

Hanke 8 Vantaanjoen ilmakuvanäyttely

Sisältö: Vantaanjoen jo hankituista ilmakuvista ym. materiaalista kootaan näyttely.

Toteutus: Ei ole toteutunut.

Arvio: Kuvat liitetään osaksi tulevaa ympäristötalon näyttelyosuutta.

Viheralueet

Hanke 9 Teemapuistot

Sisältö: Teemapuistoja perustetaan edelleen: Sammalpuisto Korttionmäkeen rakennetaan ja Juppalan lammen kunnostussuunnittelu alkaa.

Toteutus: Sammalpuistoa ei ole tarkoituksenmukaista toteuttaa suunnitellussa muodossaan. Kaavailtu paikka leikkipuiston yhteydessä oli tarkoitukseen soveltumaton ja pieni. Puistosta on nykyisellään muodostunut asukkaiden talkotoiminnan teemapuisto, ovat siistineet metsän ja rakentaneet alueelle grillikatoksen ja puuvajan. Lisäksi he järjestävät puistossa ja alueella siivoustalkoita. Varsinainen sammalaihainen puisto pitää toteuttaa paljon metsäisempään ja laajempaan paikkaan, mutta nykyisillä resursseilla ei sillä ole pienintäkään mahdollisuutta toteutua. Juppalan lammen kunnostussuunnittelu on alkanut.

Arvio: Lampi on yksi seudullisen vesistöjen kunnostushankkeen kohteita. Hankkeelle haetaan EU-tukea v. 2002-2005.

Hanke 10 Luontopolkujen rakentaminen

Sisältö: Luontopolut suunnitellaan ja toteutetaan Vantaanjoelle, Riuttaan ja Hatlammin suolle.

Toteutus: Hatlammin suolle toteutunut vuonna 1997, Vantaanjoelle Käräjäkosken luontopolku v. 2000. Luontopolku sijoittuu toistaiseksi vain joen toiselle rannalle. Myöhemmin Käräjäkosken kunnostuksen jälkeen polkua jatketaan kulkemaan myös joen toiselle rannalle. Riuttaan tehdään suunnitelma v. 2001.

Arvio: Vantaanjoen alajuoksulle suunnitellaan ja toteutetaan seuraavaksi luontopolku.

Hanke 11 Puistojen hoitosuunnitelmat

Sisältö: Urheilupuiston ja Rautatienpuiston hoitosuunnitelmat laaditaan.

Toteutus: Rautatienpuiston hoitosuunnitelma on laadittu v. 1999

Arvio: Puistojen hoitoa luonnon monimuotoisuuden kannalta on tarve selvittää jatkossa.

Hanke 12 Peltosaaren kosteikkopuisto

Sisältö: Peltosaaren kosteikon käyttöä virkistys- ja ympäristökasvatuskohteena kehitetään. Alueelle rakennetaan luontopolku.

Toteutus: 1997-98 toteutettu ympäristön kunnostusta ja rakennettu luontopolku kaupungin ja Riihimäen seudun luonnonsuojeluyhdistyksen yhteistyönä. Kosteikon kasvillisuus on selvitetty v. 1997 ja kosteikon linnusto on selvitetty v. 1998 Riihimäen seudun luonnonsuojeluyhdistyksen toimesta.

Polulle on toteutettu kaupungin toimesta erilaisia viitoitusjärjestelmiä, mutta mikään ei vielä ole kestänyt sitä ilkeävaltaa, mikä alueella esiintyy. Nykyiseen resurssitilanteeseen viitaten kovin suuria kunnostustöitä ei kaupunki voi alueella toteuttaa. Tarkoituksenmukaisinta olisi toimittaa tarvikkeita pienimuotoisiin parannustöihin luonnonsuojeluyhdistykselle, jos heillä kapasiteettia löytyy.

Arvio: Polun kunnossapidosta on sovittava kaupungin ja luonnonsuojeluyhdistyksen yhteistyönä.

Pohjavesi

Hanke 13 Herajoen pohjavesialueen suojelu ja maankäyttö

Sisältö: Herajoen pohjavesialueen likaantumiseriskit kartoitetaan suojelusuunnitelman pohjalta ja tarvittavista toimenpiteistä päätetään. Herajoen pohjavesialueen maankäyttöä suunnitellaan yhteistyöryhmässä, myös II ja III pohjavesialueet tutkitaan ja tarvittavista suojelutoimenpiteistä päätetään.

Toteutus: Herajoen riskikartoitus tehty 1997. Pohjavesialueen tarkkailu on järjestetty.

Arvio: Uusi pohjavesiluokitus on tekeillä alueellisessa ympäristökeskuksessa, toimenpiteet harkitaan sen mukaan.

Teema: Ympäristövahingot ja riskien hallinta

Ympäristöriskien ennalta ehkäisy

Hanke 14 Ympäristövaikutusten arviointi

Sisältö: Maankäytön suunnittelussa käytetään ympäristövaikutusten arviointia päätösten tukena. Rakentamiseen liittyvä arviointi tehdään rakennussuunnitteluvaiheessa. Kunnallistekniikan suunnittelussa ja rakentamisessa kehitetään ympäristövaikutusten arviointia.

Toteutus: Kaavayvaa kehitetään. On laadittu uusi kaavaselostuksen malli ympäristöministeriön ohjeen mukaan. Selostuksen pitäisi entistä enemmän käsitellä myös kaavan vaikutuksia.

Arvio: Asemakaavojen ympäristöselvitysten rahoitus ja toteuttaja on tarpeen varmistaa.

Hanke 15 Melu- ja maisemavallien rakentaminen ylijäämämaista

Sisältö: Kunnallisteknisen rakentamisen ylijäämämaita sijoitetaan melu- ja maisemavalleiksi.

Toteutus: On sijoitettu uusilla alueilla mm. Juppalassa ja Kokko-Taipaleen alueella.

Arvio: Käytetään uusissa kohteissa jatkossakin.

Viranomaisten yhteistyötä ja varautumista äkillisiin ympäristöonnettomuuksiin parannetaan

Hanke 16 Kemikaalikuljetusten valvonta

Sisältö: Kemikaalikuljetusten valvontaa ja reittejä parannetaan.

Toteutus: Yhteistyöpalavereja palo-, poliisi-, terveys- ja ympäristönsuojeluviranomaisten sekä VR:n kesken.

Arvio: Ratapihan riskikartoitus osana YKY-hanketta v. 2002 tehdään yhteistyössä VR:n ja Hämeenlinnan ratapihan kanssa.

Hanke 17 Teollisuusjätevesisopimuksien laadinta ja valvonta

Sisältö: Teollisuusjätevesiin liittyvää valvontaa tehostetaan uusimalla jätevesisopimuksia. Teollisuusjätevesien riskianalyysit vaaditaan teollisuuslaitoksilta.

Toteutus: Toteutunut

Arvio: Jatketaan kohteittain, riskianalyysit laaditaan ympäristölupien haun yhteydessä.

Hanke 18 Ympäristöriskien hallintakoulutusta viranomaisille

Sisältö: Järjestetään yhteistä ympäristöriskien hallintaan liittyvää koulutusta ja yhteistyötilaisuuksia eri viranomaisille.

Toteutus: Ollut vähäistä.

Arvio: Jatketaan yhteistyötilaisuuksien järjestämistä.

Hanke 19 Ympäristöriskikartoitus ratapihalle

Sisältö: Ratapihan osalta tehdään ympäristöriskikartoitus.

Toteutus: Toteutunut v. 1997. VR:n järjestelyratapihalle on laadittu sammutus-, pelastus- ja kemikaalio-/ ympäristövahinkojen torjuntasuunnitelma.

Arvio: Katso hanke 16

Hanke 20 Hälytyskaaviot ajantasalle

Sisältö: Hälytyskaaviot korjataan ajantasalle.

Toteutus: Toteutunut. Kaaviot on korjattu ja ovat nyt kunnossa. Ajantasalla pito on jatkuvaa toimintaa.

Arvio: Ajantasalla pitoa.

Ympäristöriskien arviointia parannetaan laitoksissa

Hanke 21 Ympäristöriskien arviointi laitoksissa

Sisältö: Ympäristönhallintajärjestelmät pyritään tekemään laitoksille tutuiksi.

Toteutus: YKY-hanke kouluttaa pk-yrityksiä.

Arvio: Yritysten ympäristötietokeskus toteutetaan osana YKY-hanketta.

Hanke 22 Uimaveden puhtauskampanja

Sisältö: Uimaveden puhtauskampanja uimalassa alkuvuodesta ja alkusyksystä.

Toteutus: Toteutettu kohderyhmille esim. uimakoululaiset.

Hanke 23 Kloorinsyötön vähentäminen

Sisältö: Kloorinsyöttöä vähennetään uimalassa likaisuusongelmaa pienentämällä. Laaditaan suunnitelma uimahallin kloorivuotojen toteamiseksi.

Toteutus: Uimahallin saneeraus alkaa v. 2001. Kaasukloorista luovutaan uimahallin osalta peruskorjauksen yhteydessä. Maauimalan osalta kaasukloorin vaihtaminen nesteklooriin jää tuleville vuosille.

Annetaan asiantuntevaa viranomaisneuvontaa tuotantolaitoksille

Hanke 24 Ympäristönsuojeluohjeet

- Sisältö: Toimialakohtaisia ympäristönsuojeluohjeita laaditaan neuvonnan tarpeisiin.
- Toteutus: Tiedotteita ja ohjeita yrityksille, tiedotusvälineille ja kaupungin hallinnolle on laadittu tarpeen mukaan, löytyvät myös ympäristönsuojelun www-sivuilta.
- Arvio: Kaupungin ympäristönsuojelulain mukaisia ympäristönsuojelumääräyksiä valmistellaan.

Hanke 25 Viranomaisten yhteistarkastukset

- Sisältö: Tehdään useiden viranomaisten yhteistarkastuksia.
- Toteutus: Yhteistarkastuksia on tehty alueellisen ympäristökeskuksen, terveydensuojeluviranomaisen ja kemikaaliviranomaisen kanssa. Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu yhdistetty ympäristölautakunnan alaisuuteen vuoden 2001 alusta.

Hanke 26 Neuvonta kemikaalien säilytyksen pohjavesiriskeistä

- Sisältö: Palavien nesteiden ja kemikaalien säilytyksen aiheuttaman pohjavesien pilaantumisriskin pienentämiseksi tehostetaan neuvontaa ja valistusta.
- Toteutus: Palotarkastuksen yhteydessä tarkkaillaan kemikaalien varastointia ja säilytystä teollisuusrakennuksissa, annetaan tarvittavaa neuvontaa sekä seurataan lainsäädännön vaatimusten toteutumista. Maanalaisten polttoainesäiliöiden omistaja informoidaan kirjallisesti säiliöiden tarkastusvelvollisuudesta ja kehoitetaan huolehtimaan lakisääteisten tarkastusten suorittamisesta.
- Arvio: Jatkuvaa toimintaa.

Tiedottamista kuntalaisille tehostetaan

Hanke 27 Viranomaistyöstä tiedottaminen

- Sisältö: Ympäristönsuojelun viranomaistyöstä tiedotetaan tehokkaasti viestimien välityksellä sekä kohderyhmittäin.
- Toteutus: Jatkuvaa, Ekokaari, www-sivut, paikalliset viestimet.
- Arvio: Erityisesti sähköistä viestintää kehitetään yhteistyössä Hyrinetin kanssa.

Hanke 28 Kotitalouksien jäteneuvonta

- Sisältö: Tiedotetaan kotitalouksille vahingollisista aineista ja ongelmajätteen käsittelystä.
- Toteutus: Vuonna 1997 jäteopas jaettu kotitalouksiin, Kaksi kertaa vuodessa ilmestyvän Ekokaarilehden artikkeleissa opastetaan ja neuvotaan ajankohtaisasioissa. Ympäristönsuojelun www-sivut avattiin vuoden 1999 keväällä.
- Arvio: Kiertokapula Oy:n jäteneuvojen kanssa tehdään yhteistyötä.

Hanke 29 Ympäristötietoisuuden lisääminen

Sisältö: Kuntalaisten tietoisuutta ympäristöriskeistä ja ympäristönsuojelusta lisätään aktiivisen tiedottamisen avulla: luennot, vierailut oppilaitoksissa ja teollisuudessa, tapahtumapäiviin osallistuminen, sekä tiedotus viestimissä.

Toteutus: Tehty tutkimus kaupungin ympäristötiedottamisesta v. 2000.
RYTI - Ympäristötietoisuuden parantaminen ja ympäristöviestinnän kehittäminen Riihimäellä v. 2000-2002; tavoitteena ympäristötalo luontokouluineen.

Arvio: Ympäristötalon hankesuunnittelu on käynnistynyt kesällä 2001.

Hanke 30 Yritysten ympäristönsuojelun yhteisnäyttely

Sisältö: Suunnitellaan kirjastoon eri yritysten yhteistyönäyttely, jossa tutustutetaan riihimäkeläisiä yritysten toimintaan, voidaan vähentää epätietoisuutta ja mielikuvia, jotka eivät aina vastaa todellisuutta.

Toteutus: Toteutuu syksyllä 2001 Asematapahtuman yhteydessä osana YKY-hanketta.

Arvio: YKY-projektissa suunnitteilla olevaan yritysten ympäristötietokeskukseen suunnitellaan myös näyttelyosasto yrityksille.

Hanke 31 Koulujen ja yritysten yhteistyö

Sisältö: Yhteistyötä koulujen ja yritysten välillä tehostetaan, myös ympäristöasioissa.

Toteutus: Herajoen koululla yhteistyö on toiminut ja tehostuu edelleen ETK-projektin merkeissä (Euroopan terveet koulut).
Uramon koulun yhteistyökumppanina toimii Oy Ekokem Ab. Yhteistyö on kirjattu koulun opetussuunnitelmaan.

Arvio: Yhteistyö jatkuu.

Hanke 32 Ympäristöasioiden hallinta -teema

Sisältö: Kirjaston aineistovalinnoissa otetaan ympäristövahingot ja ympäristöasioiden hallinta -teema huomioon.

Toteutus: Toteutunut, teemanäyttelyt

Hanke 33 Koulujen katastrofiharjoitukset

Sisältö: Kouluissa järjestetään vuosittain katastrofiharjoituksia. Riihimäen kauppaoppilaitoksessa järjestetään katastrofiharjoituksia 3-5 vuoden välein. Seuraava harjoitus on v. 1999.

Toteutus: **Pelastuslaitos;** Kouluilla ja päiväkodeissa (perusturvan kaikissa toimipisteissä) on laadittuina turvallisuussuunnitelmat ja poistumisharjoituksia on järjestetty.
Haapahuhta; Koululle on laadittu turvallisuussuunnitelma. Katastrofiharjoitukset on pidetty viimeksi v. 1998. Seuraavat pidetään varuskunnassa, jonne koulu muuttaa saneerauksen ajaksi.

Herajoki; Harjoituksia on pidetty ja ne jatkuvat 3 vuoden välein.

Hiivola; Koulun uudelle henkilökunnalle kerrottu toimintasuunnitelmat hätätilanteissa. Oppilaiden kanssa ei ole harjoiteltu.

Lasitehdas; Koululle on laadittu turvallisuussuunnitelma. Pyritään pitämään katastrofiharjoitus 3 vuoden välein.

Patastenmäki ja Jukola; Kaikissa kouluissa on tehty pelastussuunnitelma, joka on henkilökunnan tiedossa. Kaikissa taloissa on myös pidetty katastrofiharjoituksia.

Peltosaari; Toimintaohjeet hätätilanteita varten uusittu lukuvuonna 2000-2001. Ohjeisiin pyydetty pelastuslaitokselta kommentteja ja korjauksia. Ohjeet jaettu jokaiselle opettajalle sekä koulun muulle henkilökunnalle. Opettajat käyvät toimintaohjeet läpi yhdessä oppilaiden kanssa määräajoin. Poistumisharjoituksista sovitaan erikseen pelastuslaitoksen kanssa.

Uramo; Koululle on laadittu vuonna 1993 poistumis- ja pelastussuunnitelma. Lukuvuosittain järjestetään poistumisharjoitus yhteistyössä palo- ja pelastuslaitoksen kanssa. Lukuvuonna 2000-2001 järjestettiin neuvonta- ja valistustilaisuus 23-25.4.2001. Koululle on vuoden 2001 alussa laadittu kriisinhallintaohjeet erilaisten poikkeustapausten ja onnettomuuksien varalle. Ohjeet löytyvät opettajainhuoneen ilmoitustaululta.

Kara; Katastrofiharjoituksia toteutetaan noin 3 vuoden välein, jotta jokainen yläasteen oppilas omana aikanaan osallistuu siihen.

Pohjolanrinne; Katastrofiharjoituksia on pidetty lähinnä palohälytysharjoitusten muodossa vuosittain. Lisäksi koulumme osallistui tänä vuonna Nou Hätä -kilpailuun ja tuli Hämeen osakilpailussa kahdeksanneksi. Asiaa on käsitelty fysiikan tunneilla.

Riihimäen lukio; Lukiossa on järjestetty ja järjestetään erilaisia katastrofiharjoituksia. Niissä on keskitytty nopeaan laitoksesta poistumiseen ja hälytyksen antamiseen erilaisissa onnettomuustilanteissa. Pelastuslaitos on ollut oleellisena osana aina mukana.

Riihimäen kauppaoppilaitos; Kauppaoppilaitos on panostanut erityisesti kaikkien opiskelijoiden perehdyttämiseen koulun turvallisuussuunnitelmaan. Tuolloin on käyty läpi mm. kaikki poistumistiet. Pelastuslaitoksen ja koulun yhdessä organisoimaa katastrofiharjoitusta ei ole ollut.

Arvio: Jatkuvaa toimintaa.

Teema: Energiansäästö

Hanke 34 Tiivis keskustahakuinen kaupunkirakenne

Sisältö: Kaupunkirakenne vaikuttaa oleellisesti liikennemääriin samoin kuin kunnallisteknisten verkostojen pituuteen sekä yhtenäisten luontoalueiden säilymiseen. Liikenteessä energiansäästöön auttavat tiivis kaupunkirakenne, toimiva liikenneverkko sekä julkisen liikenteen merkittävä osuus. Yleiskaava perustuu tiivistävään vaihtoehtoon. Keskustaa kehitetään kaupallisten palveluiden pohjalta yhteistyössä.

Toteutus: Kaavoitusohjelman 2000-2001 kohteet Suokylä, Harjukylä ja Juppalan Y-tontti sekä muutamat pienet Y-tonttien muuttamiset omakotitonteiksi ovat selkeästi yleiskaavan tiivistämisperiaatteen mukaisia kohteita. Keskustan kehittämissuunnitelman luonnokset valmistuivat 2001 alussa.

Arvio: Keskustan kehittämissuunnitelman toteutus on vielä epäselvää rahoituksen ja aikataulun suhteen.

Hanke 35 Energiainsäästö kouluissa

Sisältö: Koulut kiinnittävät huomiota omaan energiankulutukseensa ja ottavat teeman huomioon ympäristökasvatuksessa. Energiainsäästöön kiinnitetään huomiota myös työpaikkakouksissa. Sähkön, veden ja lämmön säästö tehdään kouluille tutuksi. Teemat sisältyvät myös Riihimäen kauppaoppilaitoksen opetusohjelmiin 1998-99.

Toteutus: **Haapahuhta;** Luokkien termostaateilla on helposti säädettävissä lämpötilat. Valot sammutetaan, kun luokista poistutaan yli 15 minuutiksi. Tuntien aikana pidetään käytävillä puolivalaistus. Opettajien autojen lämmityspistokkeet on kytketty päälle puolen päivän aikaan.

Herajoki; Puhutaan asiasta ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

Hiivola; Osana jokapäiväistä toimintaa. Mietimme miksi ei tuhlaata tarvikkeita, sähköä yms.

Lasitehdas; Ulkovalot toimivat ajastimella sammuen yön ajaksi. Säästön lisäksi myös ulkoalueiden roskaantumisen vähentynyt. Korostetaan turhien valojen sammuttamista, koneiden ja laitteiden sammuttamista käytön jälkeen.

Patastenmäki ja Jukola; Kouluissa on opetuksen sisällä ja käytännön työssä kiinnitetty huomiota kestäväen kehityksen mukaiseen toimintaan myös oppilaiden arkityössä.

Peltosaari; Huomioidaan sammuttamalla tarpeettomat valot, koneet, säätelämällä luokkien tuuletusta. Opetuksessa opettamalla jokapäiväisiä yksinkertaisia asioita energian säästämistä.

Uramo; Energiankulutus osana ympäristökasvatusta ja kestävää kehitystä on huomioitu opetussuunnitelmassa, jossa todetaan mm. Kiinnitetään huomiota energiankulutukseen ja energian säästöön sammuttamalla tarpeettomat valot, koneet ja laitteet, välttämällä turhan veden käyttämistä, säätämällä lämpötilaa tarpeen mukaan. Opettajankokouksissa on puhuttu säästötoimenpiteistä energiankulutukseen liittyen mm. valojen sammutus luokahuoneista kun tyhjillään/ ruokailuun lähdetessä, tietokoneiden sammutus päivän päätteeksi.

Harjunrinne; Energiainsäästöissä tapahtunut edistymistä, muissa kouluja koskevis- sa kohdissa ei mainittavaa edistymistä jos ei myöskään taantumista.

Kara; Energiainsäästöä on seurattu, ja tulokset olivat hyvät kun viimeksi näin Karaa koskevat tiedot.

Pohjolanrinne; Vahtimestari raportoi virallisesti tekniselle virastolle. Tunneilla asiaa on käsitelty esim. valojen polttamisen muodossa sekä oppituntien sisällöissä (fysiikka, kemia, maantieto, kotitalous). Opettajakunnalle on korostettu valojen sammuttamisen tärkeyttä välituntien ajaksi ja asiaa valvotaan pienin muistutuksin.

Riihimäen lukio; Energian säästöä on toteutettu siinä laajuudessa kuin on vain mahdollista oman laitoksemme puitteissa jo vuodesta 1973 alkaen.

Riihimäen kauppaoppilaitos; Teemat ovat liittyneet opetukseen.

Arvio: Energiainsäästösopimuksen toteutus ja kaupungin ympäristöjärjestelmä ovat välineitä saada käytännöt yhtenäisiksi.

Hanke 36 Kaupungin kiinteistöjen energiansäästö

Sisältö: Kaupungin kiinteistöjen energiankulutusta pyritään vähentämään suunnitelman mukaisesti 5% vuoden 1995 tasosta, tehostamalla energiaseurantaa, laitoksia huoltamalla ja uusimalla sekä kiinteistöjen energiaselvityksien avulla.

Toteutus: Vuonna 1995 laaditussa energiansäästösuunnitelmassa kaupungin kiinteistöjen vuoden 1994 kaukolämmön normitettu kulutus oli 51,4 kWh/Rm³, vuonna 2000 vastaava kulutus oli 52,0 kWh/Rm³, joten **kasvua on 1,1%**.
Vuonna 1994 öljylämmitettyjen talojen normitettu öljynkulutus oli 6.5 l/Rm³ ja v. 2000 vastaava kulutus oli 6,33 l/Rm³, **säästöä 2,6%**.
Sähkönkulutus kiinteistöillä v. 1994 oli 17,8 kWh/Rm³ ja v. 2000 kulutus oli 18,98 kWh/Rm³, **kasvua 6,6%**.
Vedenkulutus kiinteistöillä v. 1994 oli 174 l/Rm³ ja vuonna 2000 kulutus oli 178 l/Rm³ **kasvua 2,2%**.
Vuosien välillä kiinteistöjen tilavuudessa, lämmitystavassa ja toiminnassa on tapahtunut muutoksia. Energiakatselmuksia on tehty neljään kiinteistöön.

Kaupunki solmi energiansäästösopimuksen KTM:n kanssa v. 2000. Sopimuksessa on tavoitteita mm. energian kulutusseurannan lisäämiseen, energiakatselmusten toteuttamiseen, rakennusten energian ominaiskulutuksen pienentämiseen sekä kaupungin muun toiminnan energiankulutuksen pienentämiseen. Lisäksi tulee kehittää ja käyttöönottaa sellaisia toimintamalleja, että energiatehokkuutta eristävästä toiminnasta tulee vakiintunut osa kaupungin toimintaa. Välittömänä toimenpiteenä on laatia energiankäytön tehostamissuunnitelma vaikutusarvioineen.

Arvio: Energiansäästösopimuksen toteutus on alkanut v. 2001. Ympäristötiimi kartoitti työpalaverissa 21.8.2001 energia-asioita ja esiin nousivat seuraavat tänä ja ensivuonna tehtävät tehostamistoimenpiteet, jotka samalla ovat osa energiansäästösopimuksen ja ilmastokampanjan toimeenpanoa:

- * Energian kulutusseurannan laajentaminen (mukaan enemmän kohteita, mittarien luku + uudet mittarit) v. 2001-2002
- * Kulutustiedotus käyttäjille (lämpö, sähkö, vesi) v. 2002
- * Energiankäytön tehostussuunnitelman laatiminen, johon koulutusta Kuntaliitolta lokakuussa 2001
- * Energiakatselmuks; jäähalliin ja Peltosaaren kouluun v. 2001
- * Ilmastokampanja
 - kuntien energiansäästö- ja ilmastotyöpajaan osallistuminen 11.10.2001, osallistuvat; teklän ja ymplan pj. ja vara pj. kunn. tekn. suunnittelupäällikkö, LVI-tekniikko, vs. ympäristönsuojelupäällikkö ja projektisihteeri
 - ympäristönsuojelupäällikön keskustelut energialaitosten edustajien kanssa heidän suunnitelmistaan v. 2002
 - kasvihuonekaasujen vähentämissuunnitelman laatiminen v. 2002
- * Kiinteistöjen peruskorjaukset investointiohjelman mukaan v. 2001-2002
- * Verkostosaneeraus investointiohjelman mukaan v. 2001-2002 (myönnettyjen määrärahojen mukaan)
- * Koulutus/ valistus käyttäjille v. 2002
- * Kasvatus peruskoulut ja päivähoido v. 2001-2002

Hanke 37 Energiänsäästö -teema kirjastotarjonnassa

Tavoite: Antaa kirjallisuuden avulla neuvontaa energiankäytön vähentämiseksi asumisessa ja liikenteessä. Saada kuluttajat mieltämään säästökäytäntöä sekä sähkön käytön vähentäminen, että veden ja lämmön säästö.

Toteutus: Toteutus määrärahojen puitteissa.

Hanke 38 Vuokratalojen perusparannus

Sisältö: Osana Peltosaari-projektia kaupungin vuokrataloja perusparannetaan, 283 vuokra-asuntoa ja 135 opiskelija-asuntoa.

Toteutus: Peltosaari-hankkeen loppuraportti 1999 Tekla 14.8.1999

Arvio: Peltsi paremmaksi -projekti jatkaa alueen kehittämistä.

Teema: Kuluttajan säästävät valinnat

Koulujen ja päiväkotien käytännön toiminnassa tuodaan ympäristöasiat esiin

Hanke 39 Ympäristövalistus ja kuluttajakasvatus

Sisältö: Ympäristövalistusta annetaan jätteiden lajittelussa, kompostoinnissa sekä luontoa säästävien materiaalien käytössä. Peruskoulujen ja nuorisoyhteisöjen koulujen opetussuunnitelmiin kuuluu kuluttajakasvatus. Kansalaisopiston opetusohjelmaan 1998-99 sisällytetään aihetta käsittelevä kurssi. Aihe on opetuksessa 1998-99 myös Riihimäen kauppaoppilaitoksessa.

Toteutus: **Kansalaisopisto;** Ympäristövalistus ja kuluttajakasvatusta käsittelevä kurssi ei ole toteutunut.

Koulujen kestävä kehityksen ohjelmat on laadittu kaikille peruskouluille ja lukiolle. **Haapahuhta;** Jätteet lajitellaan seuraavasti: luokissa bio-, paperi- ja sekajäte. Opettajien huoneissa paperi-, seka- ja biojäte sekä paristot. Ruokalassa bio- ja sekajäte. Teknisessä työssä puu-, metalli-, maali- ja sekajäte. Toivotaan edelleen nestekartonkien ja pahvin keräystä. Jätteiden määrän kertymistä vähennetään mm. ottamalla kaksipuolisia kopioita ja pienentämällä kopioitavaa aineistoa. Keväisin järjestetään siivoustalkoot koulun piha-alueella ja lähiympäristössä.

Herajoki; On toteutettu. Kestävä kehityksen suunnitelma on liitetty opetussuunnitelmaan. Toteutus jatkuu.

Hiivola; Pohtien ja keskustellen aina sopivan tilaisuuden tullen erityisesti ympäristö- ja luonnontiedon tunnilla. Aikuisten esimerkki.

Lasitehdas; Useimmissa luokissa siirrytty oppilastyönä tehtyihin kangaspyyhkeisiin. Jätteet lajitellaan luokissa seka- ja paperijätteisiin, opettajien huoneissa ja ruokalassa lajitellaan lisäksi biojäte. Koulussa on myös keräyspisteet puulle, metallille ja lasille. Huoltomiehet vievät pahvijätteen isommat erät. Konttoripaperin keräys ei onnistu. Kompostori on lähinnä opetuskäytössä. Koulumatkat pyöräillen tai jalkaisin on suosituksena.

Patastenmäki ja Jukola: Kaikessa työskentelyssä pyritään kestävän kehityksen mukaiseen toimintaan osana arkityötä. Kouluissa on oppilaiden vastuuta lisätty iän mukana. Kaikissa luokissa lajitellaan jätteet ja oppilaat vievät ne oikeisiin keräysastioihin. Tiilikoulussa oppilaat käyttävät omia käsipyyhkeitä ja paperipyyhkeitä myös puolitetaan. Koulun ympäristön siisteydestä huolehditaan yhdessä.

Peltosaari; Roskat ja jätteet lajitellaan. Paperijätteet ja muut jätteet lajitellaan, samoin ruokalassa. Oppimateriaalien kierrätys osana koulun arkipäivää, kirjat muu soveltuva materiaali. Opettajat toteuttavat ympäristökasvatusta omissa luokissaan luokka-asteelle soveltuvilla tavoilla.

Uramo; Koululla on vierailut asiantuntijoita: Kiertokapula, Valio, Oy Ekokem Ab. Koululla on pyritty kiinnittämään huomioita lajitteluun, luokissa lajitellaan sekajäte ja paperi. Ruokalassa seka- ja biojäte, lisäksi maitotölkkien kierrätys toimii oppilasvoimin. 19.4.2001 otettiin maitopurkkien tilalle Novo- maidonjakelijat. Oppilailla on mahdollisuus tuoda paristoja kierrätykseen. Usein keväällä järjestetty yhteistyössä Oy Ekokem Ab:n kanssa lähialueiden ongelmajätekeräys koulun pihalla. Vuosittain luokat ovat osallistuneet lähialueiden siivoustalkoihin. Opetussuunnitelmaan on kirjattu kohta Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys, jossa määritellään tavoitteet, oppisisällöt ja kestävän kehityksen ohjelma. Vuosittain arvioidaan kestävän kehityksen ohjelman toteutumista arviointilomakkeella.

Kara; Ympäristövalistus ja kuluttajakasvatus ovat tärkeimpiä koulun toimintoja, ja sitä tehdään jatkuvasti. Kuluttajakasvatus on lähinnä kotitalouden sisällä, mutta ympäristökasvatus koskee kaikkea koulun toimintaa.

Pohjolanrinne; Ympäristö- ja kuluttajavalistusta annetaan eri oppiaineissa, erityisesti seuraavissa: fysiikka, kemia, maantieto, kotitalous. Kestävä kehitys on kirjattu opetussuunnitelmiin ja toteutuu eri laajuudessa kaikissa aineissa. Toteutuksen kontrollointi on opettajan vastuulla. Lisäksi koulullamme toimii biojätteen, toimisto- ja muun paperijätteen kierrätys sekä nestekartonkien kierrätys. Oppilaat huolehtivat eri työvaiheista ja kantavat näin vastuun.

Riihimäen lukio; Sisältönsä puolesta valistus ja kasvatus kuuluvat oleellisena osana kaikkiin oppiaineisiin. Opetussuunnitelmassa on toteutettu kestävä kehityksen kurssi aina kun riittävästi oppilaita on valinnut sen.

Riihimäen kauppaoppilaitos; Teemat ovat liittyneet opetukseen. Lisäksi konkreettista jätteiden lajittelua on kehitetty.

Hanke 40 Ekopaja ja viestintäpaja

Sisältö: Ekopajan teemana on ekovalistus ja kuluttajätietouden lisääminen ruohonjuuritasolta alkaen: konkreettinen toiminta esim. päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla, kierrätyksen, luontoa säästävien materiaalien, pesuaineiden ja kulutuksen ohjaamiseksi ja edistämiseksi. Kahden viikon ympäristökoulutusjakso annetaan jokaiselle ekopajalaiselle Osuuskunta Eco-Onen toimesta. Viestintäpajat osallistuvat aktiivisesti ympäristötiedottamiseen ja ympäristövalistukseen.

Toteutus: Ekopaja ja viestintäpaja toimivat vuosina 1995-1999.

Arvio: EU-rahoitteinen nuorten työpaja PONNARI 1.10.2000-31.7.2002. On alle 25-vuotiaiden koulutukseen, oppisopimukseen tai työhön hakeutumista tukeva hanke, jossa työvoimahallinnon ja perusturvatoimen kanssa yhteistyössä tuetaan kerralla puolen vuoden jaksoissa 10 nuoren elämänhallintaa ja näin vältetään mahdollinen/ ennakoitavissa oleva syrjäytyminen.

Jätteiden lajittelu tehdään helpoksi ja mielekkääksi

Hanke 41 *Kierrätys nuorisotoiminnassa*

Sisältö: Kierrätys, jätteiden keräys, ympäristöystävällisten ja uusiotuotteiden käyttäminen huomioidaan kaupungin nuorisotoiminnassa.

Nykytilanne nuorisokeskuksessa:

Sanomalehdet ym. paperi kerätään varastoon keräystä varten esim. partiolaiset. Pahvi käytetään suurimmaksi osaksi askarteluun, loppu sekajätteisiin. Lasi askarteluun tai lasinkeräykseen. Muovi sekajätteisiin. Maito ja muut purkit kierrätykseen. Kahvilan biojäte yritetään kerätä paperikasseihin. Oma biojättesäiliö tarvitaan helpottamaan keräystä.

Kopio-, kirjepaperi ja kirjekuoret mahdollisuuksien mukaan uusiona.

Toteutus: Erillisen biojäteastian tarve poistui v. 2000 alussa siirryttäessä ns. kaksipussijärjestelmään.

Arvio: Yhteistyö seurojen kanssa esim. roskaantumisen ehkäisemiskampanja on suunnitella v. 2002 osana RYTI-hanketta

Annetaan lisää kuluttajavalistusta ympäristöasioissa

Hanke 42 *Kuluttajanvalistusmateriaalin esilläolo*

Sisältö: Kaupunginkirjaston lehtisalissa on esillä lääninhallituksen tuottama kuluttajanvalistusmateriaali.

Toteutus: Toteutettu

Arvio: Kuluttajaneuvoja järjestää näyttelyitä yhdessä kirjaston kanssa.

Hanke 43 *Kaupungin hankinnat*

Sisältö: Yksityiskohtaisia käytännön periaatteita on jo selvitetty työryhmässä. Myös mahdollisuudesta ottaa huomioon tuotteen tuotantovaiheet, raaka-aineen käsittely ja esim. lapsityövoiman käyttö tuotannossa on keskusteltu. Perustyön valmistuttua asiaa käsitellään edelleen hankintatoimikunnassa, jossa on mukana myös Lopen ja Hausjärven kuntien edustajat.

Toteutus: Hankintatoimikunta on Riihimäen kaupungin toimielin, siihen ei nykyisin kuulu naapurikuntia. Hankintarenkaan hankinnat tehdään tiiviissä yhteistyössä siihen osallistuvien kuntien ym. tahojen kanssa.

Hankintojen osalta on 1.1.2000 alkaen sisällytetty tarjouspyyntöihin seuraavaa: "Tarjouksesta on käytävä ilmi eri vaihtoehtojen vertailut ympäristövaikutukset (Ympäristömerkki tai vastaava)."

Kevään 2001 aikana ympäristönäkökohdat on otettu myös hankinnan valintakriteereiksi pehmopapereiden, siivousaineiden ja -välineiden osalta. Tässä hankinnassa renkaan muodostavat Hyvinkää, Hausjärvi, Loppi ja Riihimäki sekä Riihimäen ammattioppilaitos.

Hankintatyötä helpottamaan on tulossa Efektian ylläpitämä Hymonet -ohjelma, joka antaa tietoa ympäristönäkökohtien huomioimista varten. Ympäristökysymykset on huomioitu mm. pakkausmateriaalien osalta kaikissa tehdyissä hankintasopimuksissa.

Edellä oleva koskee keskitettyjä tavarahankintoja. Palveluhankinnat tekee kukin hallintokunta itse, eikä niiden osalta ole käytettävissä keskitettyä tietoa.

Hanke 44 Säästävän elämäntavan näkökulma

Sisältö: Kuluttajaneuvoja ottaa neuvontatyössään huomioon ympäristöä säästävän elämäntavan näkökulman.

Toteutus: Peruskoulujen yläastelaisille suunnatun valistustoiminnan yhteydessä annettu käytännön neuvoja siitä, miten jokainen voi omilla valinnoillaan vaikuttaa ympäristöön. Kerrottu myös ympäristömerkeistä.

Arvio: Työ jatkuu.

Hanke 45 Ekoarkiryhmä

Sisältö: Yhteistyöryhmien kuluttajien arkipäivän valintoja työstävä ryhmä on aloittanut toimintansa Ekoarkiryhmänä. Ryhmä on kokoontuessaan, käymänsä keskustelun tuloksena valinnut jatkotyöskentelyyn seuraavat mahdollisimman monia kuntalaisia kiinnostavat aiheet: Hyötykasvi-ajattelu, Ekotiimi, ekologinen keittiö, reilun kaupan pelisäännöt, luomutuotekartoitus sekä sen jatkoksi selvityksen tekemistä paikallisista tuottajista.

Toteutus: Ekoarkityöryhmä kokoontui kaikkiaan kuusi kertaa. Toiminta alkoi 4.3.1998 ja tällöin ryhmä valitsi jatkotyöskentelyyn mm. seuraavia aiheita: *hyötykasviajattelu ja sen soveltaminen kaupungin puistoalueilla, päiväkotien toivepihat. Tero Westerland selvittänyt asiaa kaupungin näkökulmasta 13.5.1998.

*Luomutuotekartoitus, valtakunnallinen luomutuotekartoitus DODO ry Riihimäki mukana 10/99 Etelä-Suomen lääninhallitus, luomutuotteiden saatavuus ja hintataso Lahdessa, pääkaupunkiseudulla, Hämeenlinnassa ja Kouvolassa 9/99.

*Kartoitus luomuraaka-aineiden käytöstä Riihimäen suurkeittiöissä julkaistu 19.12.1999 Riihimäen Sanomissa, toimittajan kysely.

*Luomutuotteet kotikeittiössä, toimittajan juttu Riihimäen Sanomat 13.2.2000. Ekoarkityöryhmän ehdotuksesta Riihimäen Sanomat toteuttaneet ko. jutut.

*Luomulähiuoka -hanke; Kaija Hinkkanen Hämeen maaseutukeskuksesta kertoi meneillään olevasta hankkeesta 17.11.2000 kokoontumisessa. Luomukartta josta löytyy lähialueen luomutilat ja valikoimat julkaistiin 5/2000. Julkaisua saatavissa kuluttajaneuvonnasta, kierrätyskeskuksesta, tietotuvasta. (RS 21.11.1999 ekotiimit luomu)

*Luomuneuvoja Kaija Hinkkanen pyysi välittämään ekoarkiryhmäläisille terveiset, että luomulähettiläille paikkoja avoinna. Tehtäviin kuuluisi luomutuotteista kertominen erilaisissa tapahtumissa. Koulutus olisi maaseutukeskuksen toimesta.

*Ekotiimit; 17.11.1999 kokoontumiseen kutsuttiin edustajia Riihimäellä toimivista yhdistyksistä. Tavoitteena lisätä tietoisuutta Ekotiimeistä ja kannustaa perustamaan Ekotiimejä Riihimäelle. Sisko Oksanen kertoi Ekotiimien perustamisesta ja toiminnasta työryhmäläisille. Tiedossa ei ole yhtään toiminutta ekotiimiä.

*Reilu kauppa; aiheeseen liittyvä näyttely kaupunginkirjastossa, sekä kierrätyskeskuksessa. Toteutus Riihimäen Kehitysmaayhdistys, Ari Voutilainen

*Kierrätyskeskuksen hoitaja yhteistyössä Riihimäen luonnonsuojeluyhdistyksen kanssa, pystyttänyt kestovaippoja koskevan näyttelyn. Näyttely kiertänyt myös neuvoloissa. Ekoarkityöryhmä kokoontui toistaiseksi viimeisen kerran 16.2.2000.

Arvio: Ekoarkiryhmä kutsutaan koolle keväällä 2002, tavoitteena on useiden yhdistysten yhteistyöryhmä, jolla myös vetovastuu.

Teema: Ympäristökasvatus ja -tiedotus, -viestintä ja -valistus

Kestävän kehityksen- ja yleisen ympäristötietoisuuden lisääminen

Hanke 46 Tutkitaan ympäristötietoisuuden taso

Sisältö: Tutkitaan, millainen ympäristötietoisuuden taso ja asennemaailma riihimäkeläisillä on.

Toteutus: Tutkimus tehtiin v. 1999-2000. Huolenaihe nuoret ja nuoret aikuiset. Pohja-aineistona RYTI -hankkeelle.

Arvio: RYTI -projekti lisää ympäristötietoisuutta monin eri toimenpitein.

Hanke 47 Ympäristötilakatsaus ja tiedot ympäristön tilasta

Sisältö: Riihimäen ympäristön tilaa ja ympäristöasioita koskevat tiedot ovat ajantasalla ja kuntalaisille helposti saatavilla. Valtuustokausittain viimeisenä vuotena laaditaan ympäristötilakatsaus Riihimäen ympäristön tilasta.

Toteutus: Riihimäen ympäristön tilaa käsittelevien julkaisujen listaus löytyy ympäristönsuojelun internetsivulta www.riihimaki.fi/Kaupunki/Ympla/riympjul.htm. Julkaisuja voi myös lainata ympäristönsuojeluyksiköstä. Osa julkaisuista on nähtävillä myös kirjastossa.
Riihimäen ympäristön tilaa käsittelevä raportti ilmestyy syksyllä 2001.

Arvio: Ympäristön tilan seurantajärjestelmää tehostetaan EU-tuetussa Hämeen ympäristökeskuksen vetämässä hankkeessa: v. 2001 toteutuu bioindikaattoritutkimus sekä käynnistyy luonnon monimuotoisuuden seuranta.

Hanke 48 Maankäytön ja rakentamisen suunnittelu

Sisältö: Kaavoituksessa ja rakentamisen suunnitteluvaiheessa kartoitetaan kohteen erityisominaisuudet ja asukastilaisuuksissa keskustellaan aiheesta.

Toteutus: Kuuluu kaava-osaston toimenkuvaan vakiona, osakkuus- ja arviointisuunnitelman mukaisesti.

Riihimäen kouluissa ja ammattioppilaitoksissa ympäristökasvatus sisältyy opetus ohjelmiin

Hanke 49 Koulujen kestävän kehityksen toteuttamissuunnitelma.

Sisältö: Kestävän kehityksen periaatteet otetaan huomioon kaikkien yksiköiden opetuksessa sekä myös niiden arkikäytännössä. Kestävän kehityksen arkikäytäntöjä varten laaditaan toteuttamissuunnitelma kouluille.

Toteutus: Koulujen opetussuunnitelmissa huomioidaan ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen opetus. Opetus tapahtuu aihekokonaisuuksina tai opetus on pyritty sisällyttämään mahdollisimman moneen oppiaineeseen. Koulut ovat laatineet vuoden 1999 keväällä opetussuunnitelman liitteeksi kestävän kehityksen arkikäytäntöjen toteuttamissuunnitelman. Suunnitelmaa on tarkoitus tarkastella ja päivittää tarpeen mukaan.

Arvio: Toteutetaan edelleen osana kaupungin ympäristöjärjestelmää.

Hanke 50 Opetusyhteistyö teemapuistoissa

Sisältö: Koulut tekevät opetusyhteistyötä puistotoimen kanssa teemapuistoihin liittyen: perhos- ja sammalpuistot, kotimaisten puiden esittelyalueet (Uramo, Peltosaari).

Toteutus: **Haapahuhta;** Useat luokat ovat tutustuneet Perhospuistoon. Koululle on perustettu oma puutarhapalsta. Koulun pihapiirissä kasvaa luonnostaankin monia kasvi- ja puulajeja. Kaukotavoitteena on perustaa koululle oma puulajipuisto.
Herajoki; Ei ole toteutettu pitkien välimatkojen vuoksi.
Hiivola; Emme ole osallistuneet opetusyhteistyöhön. Hiivolan koululle perustettu yhteistyössä puistotoimen kanssa pienimuotoinen puulajipuisto.
Lasitehdas; Messupuistoa, Hatlamminsuota, Itsenäisyyden puistoa on hyödynnetty oppitunneilla tai kerhossa. Lähtevä luokka istuttaa vuosittain puun tai pensaan ja kasvattaa näin koulun omaa "puistoa".
Peltosaari; Teemapuistojen käyttö vaihdellut luokka-asteittain. Luokat, jotka ovat hyödyntäneet puistoja ovat käyttäneet etupäässä Peltosaaren kosteikkoaluetta ja Hatlamminsuota opetuksessa.
Uramo; Koulu on hyödyntänyt teemapuistoja opetuksessaan mahdollisuuksien mukaan, Perhospuisto, Peltosaaren kosteikkoalue, Hatlamminsuota, Pääsiäisen ajan teemapuisto keskustassa, Urheilupuisto.
Kara; Teemapuistot ovat ehkä aika vähällä käytöllä. Biologian opettajat ja ympäristöryhmät ovat käyttäneet niitä.
Pohjolanrinne; Opetustyötä teemapuistoissa ei ole tehty erityisesti missään aineissa. Vierailuja omatoimisesti satunnaisissa aineissa, mutta erityistä yhteistyötä puistotoimen kanssa ei ole tehty.

Arvio: RYTI -hankkeessa suunnitteilla oleva ympäristötalo ja luontokoulu tukeutuu kaupungin viheralueverkostoon.

Hanke 51 Viestintä- ja multimediaprojekti Peltosaaren koulussa

Sisältö: Viestintä- ja multimediaprojekti Peltosaaren koulussa, jonka yhteydessä tiedotetaan ympäristöasioista.

Toteutus: Toteutunut lukuvuonna 1995-96

Hanke 52 Karan koulun ympäristöryhmä

Sisältö: Karan koulussa toimii ympäristöryhmä, joka perehtyy kuluttaja-aiheeseen. Uuden ryhmän kanssa paneudutaan huoltoasemien tarjontaan sekä esim. valintaan kertakäyttö- ja täyttöpullon välillä.
- osallistuminen ympäristöparlamenttiin.

Karan koulun 9-luokkalaisten ympäristöryhmä tutustuu kierrätyskeskukseen ja vedenpuhdistamoon sekä tekee tutkimuksen valitsemastaan ympäristöaiheesta.
- retket ja leirikoulut ympäristöaiheeseen liittyen.

Toteutus: On toteutunut, sillä ryhmä on ainakin tutustunut kierrätyskeskukseen ja Kapulaan sekä on tehnyt leirikouluja. Viimeksi oli leirikoulu keväällä 2001 Evolla.

Hanke 53 Luokkalehti

Sisältö: Lasitehtaan koulu tekee luokkalehteä ja omaa sivua Riihimäen Sanomiin parin kuukauden välein.

Toteutus: Riihimäen Sanomien uudistuksien takia ei sivuja ole mahdollisuus tehdä säännöllisesti. Luokkalehteä tehdään 2-4 numeroa vuodessa.

Hanke 54 Riihimäen kauppaoppilaitoksen ympäristökasvatussuunnitelma

Sisältö: Ympäristökasvatussuunnitelma sisältyy opetussuunnitelmaan. Ympäristökysymyksiä ja niiden problematiikkaa tarkastellaan syvällisemmin matemaattis-luonnontieteellisten opintojen ympäristötietokohdassa. Fysiikka ja kemia-osioon sisältyy ympäristöön liittyviä asioita. Näissä yhteyksissä tarkastellaan ennen kaikkea ympäristöongelmia ja niiden vaikutuksia. Rakennettu ympäristö ja sen esteettiset arvot huomioidaan taide- ja kulttuurikasvatuksen yhteydessä. Ympäristökysymyksiä tulee sivuta lähes kaikissa oppiaineissa, mutta varsinkin yritystalous ja markkinointi ovat alueita, joissa ympäristön merkitys on huomioitava. Toimintaympäristön useimpiin kursseihin liittyy aina myös palanen ympäristötietoutta. Oppilaitoksessa voi valinnaisena opiskella myös seuraavia ympäristökursseja: ympäristön tila, ympäristötalous sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutus. Oppilaitoksen ympäristöauditointi on myös suoritettu vuonna 1995 kurssin yhteisenä oppilastyönä. Auditoinnin pohjalta jäteasiat ja energia-asiat hoidettu kuntoon. Uusi ympäristöauditointi on tarpeen suorittaa lähitulevaisuudessa.

Toteutus: On toteutettu kirjaamalla soveltuvat opintojaksot opetussuunnitelmiin. Opiskelijat ovat opiskelleet sekä pakollisissa että valinnaisissa opintojaksoissa em. sisältöjä, joten tavoite on toteutunut.

Hanke 55 Ympäristönsuojelun teemaviikko Herajoen koulussa

Sisältö: Järjestetään teemaviikko ympäristönsuojelusta.
Viikon aiheita ovat:
- tutustuminen Herajoen meijeriin
- retki maitotilalle
- ympäristöön kohdistuviin riskeihin tutustuminen
- tarkkailutehtäviä lapsille energiankäytöstä
- retkiä luonnonsuojelullisesti arvokkaille alueille

Toteutus: Asioita on selkeytetty. Tällä hetkellä toimitaan ETK -suunnitelman (Euroopan terveet koulut) ja kestävän kehityksen suunnitelman mukaan.

Hanke 56 6-vuotiaiden esiopetus

Sisältö: 6-vuotiaiden esiopetus yhdessä koulutoimen kanssa järjestetään kaikille sitä haluaville, tarvittaessa heille järjestetään myös iltapäivähoito.

Toteutus: Vuodesta 1992 alkaen, jatkuu edelleen.
Kunnan lakisääteinen esiopetus (kunnalle pakollinen, oppilaille vapaaehtoinen) alkaa syksyllä 2001. Riihimäkeläisten esioppilaiden ikäluokan suuruus on noin 325 ja esiopetukseen on ilmoittautunut 306 oppilasta eli noin 94% ikäluokasta. 0-luokkalaiset jakautuvat siten, että päiväkodeissa annettavaan esiopetukseen on hakeutunut 158 oppilasta ja koulussa tapahtuvaan esiopetukseen 148 oppilasta. Esiopetusta annetaan syksyllä 2001 seuraavilla kouluilla: Haapahuhdan, Herajoen, Hiivolan, Lasitehtaan, Jukolan, Patastenmäen puukoulu, Montessori ja Pohjoinen koulu ja Kontiontien, Kirjauksen, Junailijankadun, Otavan, Peltosaaren ja Hirsimäen päiväkodeissa. Esioppilaiden iltapäivähoitoa perusturvatoimi toteuttaa esiopetusta antavissa päiväkodeissa sekä Haapahuhdan, Patastenmäen, Jukolan, Lasitehtaan ja Pohjoisella kouluilla.

Oman elinympäristön tuntemusta parannetaan ja lähiympäristöä kunnostetaan Hanke 57 Kirjauksen päiväkodin luontoprojekti

Sisältö: Kirjauksen päiväkodin luontoprojekti on aloitettu syksyllä -95. Sisällön pääkohtia ovat jokamiehen oikeus/vastuu, roskaaminen ja omasta lähiympäristöstä huolehtiminen, kierrätyksen merkitys, energian ja materiaalien säästäminen ja merkitys, tutustuminen oman ympäristön kasveihin ja eläimiin sekä niiden tunnistaminen, omat elämykselliset kokemukset luonnosta sekä yhteinen suunnittelu ja yhdessä tekeminen, vanhempien resurssien käyttö ja yhteiset tapahtumat. Toimintatapoina mm. retket, siivoustalkoot, jättemateriaalin käyttö, filmit, diakirjat, sadut, taide, ympäröivä luonto, yhteisen runkosuunnitelman tekeminen koko vuodelle sekä tiedotteet, kirppis ja kierrätystori.

Toteutus: Luonto- ja ympäristökasvatus on kiinteä osa päiväkodin toimintaa. Toimintasuunnitelma teemoineen laaditaan toimikausittain. Teemat kaudella 2000-2001 olivat: 1-2 v. luonto ja ympäristö, 3-5 v. minä ja luonto, 6 v. ihminen ja ympäristö.

Hanke 58 Peltosaaren koulun teema: "Puun matka maailmalle"

Sisältö: Peltosaaren ala-asteella annetaan erityisesti puuhun ja metsään liittyvää opetusta. Tehdään yhteistyötä Paloheimo-yhtiön kanssa "Puun matka maailmalle" -teeman alla.

Toteutus: Lukuvuonna 1996-97 toteutettu.

Hanke 59 Lähiympäristön tuntemisen lisääminen

Sisältö: Kouluissa ja päiväkodeissa kasvatetaan lähiympäristön tuntemukseen. Ympäristön viihtyisyyteen kiinnitetään huomiota. Lasten päivähoitossa ympäristökasvatus sisältyy kasvatussuunnitelmiin. Päivähoitolaisten perehdyttäminen ympäristöön ja luontoon sisältyy päivähoiton toimintasuunnitelmiin.

Toteutus: **Päivähoito:** Ympäristökasvatus on ollut mukana päivähoidon kaikissa toimintayksiköissä luontevana osana toimintasuunnitelmaa kaikilla sen osa-alueilla. Se on ollut aivan tavallista toimintaa, tavallisten asioiden tekemistä, jossa on otettu huomioon toiminnan vaikutukset ympäristöön sekä esimerkin ja kertauksen vaikutus lapseen.

Haapahuhta; Pihan viihtyvyyttä on lisätty hankkimalla uusi keinu ja kiipeilyteline. Linnunpönttöjä on huollettu/lisätty vuosittain. Koulun piha-alueella on järjestetty luontopolku kevättapahtuman yhteydessä. Koulun metsään on tutustuttu eri vuodenaikoina ja lähialueelle (lammelle) on tehty retkiä syksyin ja keväisin.

Herajoki; On toteutettu ja toteutetaan jatkossakin ETK (Euroopan terveet koulut) ja kestävä kehityksen suunnitelmien mukaan.

Hiivola; Retket lähiympäristöön, havainnointi ja havaintojen tarkentaminen esim. kirjallisuuden avulla. Säännöllinen osa koulumme toimintaa.

Lasitehdas; Syksyllä on järjestetty koulun alueella lajin tuntemiskilpailu. Tutustuminen laajenee Kämpälämäkeen ja Riuttaan ympäristöntiedon ja hiihtotuntien yhteydessä. Lähiympäristöstä on kartta.

Patastenmäki ja Jukola: LUMA -kouluna luonnon tuntemus ja lähiympäristön omaleimaisuus on keskeinen osa opetusta. Liikkuminen lähimetsässä on säännöllistä ja tarkkailun tuloksia kootaan järjestelmällisesti myös koulun kotisivuille. Liikuntatunneilla ollaan ulkona luonnossa aina, kun se on mahdollista. Koulun lähiympäristö tulee tutuksi myös suunnistamisen kautta. Kolmannesta luokasta lähtien oppilaat ovat vähintään kerran vuodessa luontokoulussa lähialueilla.

Peltosaari; Lähiympäristön tuntemiseen kiinnitetään huomiota esim. ympäristö- ja luonnontieteen opetuksessa. Liikuntatunneilla käytetään lähialueiden tarjoamia mahdollisuuksia.

Uramo; Koulun eräinä painopistealueina ovat ympäristö- ja luonnontieto sekä matemaattis-luonnontieteelliset aineet. Koulu on mukana valtakunnallisessa LUMA -projektissa. Pihasuunnitelma on tehty ja toteutettu, jossa on panostettu ympäristön viihtyvyyteen, mahdollisimman mielekkäisiin välituntimahdollisuuksiin ja monipuolisiin puu- ja pensasistutuksiin. Koulualueelta on kartta. Karttaan on merkitty myös pihan erilaiset puu- ja pensaslajit ja sitä hyödynnetään vuosittain sekä liikunnan että luonnontieteiden opetuksessa. Koulun ympäristössä on mainiot ulkoilualueet kaikkina vuodenaikoina. Mm. Kirveskallion maastot ovat luokkien ahkerassa käytössä sekä luonnontieteiden että liikunnan tunneilla.

Kara; Lähiympäristön tuntemiseen on kiinnitetty huomiota jo esim. Salpausseläntien kaavankin takia. Biologian opettajat tekevät viikoittain ryhmiensä kanssa käyntejä lähiympäristössä.

Pohjolanrinne; Lähiympäristöä opetetaan erityisesti luonnontieteissä, mutta myös esim. kuvataiteen tunneilla ympäristöarvot korostuvat. Koulullamme on tupakkavastaava, joka valvonnalla ja siivousrangaistuksin huolehtii lähialueemme viihtyvyydestä.

Hanke 60 Oman elinympäristön tuntemisen parantaminen

Sisältö: Luonnon monimuotoisuuden merkitystä tuodaan esille erilaisten tapahtumien yhteydessä.

Toteutus: Luonnon monimuotoisuutta ei tuoda varsinaisesti esiin tapahtumien järjestelyissä. Vain siinä tapauksessa, että jokin tekijä on erityisen kielteinen taikka erityisen myönteinen luonnon monimuotoisuuden kannalta, siihen kiinnitetään erityistä huomioita.

Viimeksi asia tuli esiin syksyn 2001 asematapahtumaa suunniteltaessa. Asematapahtuman yhteydessä tarjotaan kaupunkilaisille höyryjunakyyti Suomen rautatiemuseolle Hyvinkäälle. Asiaa suunnitelleessa työryhmässä keskusteltiin höyryjunan luonnolle aiheuttamista vahingoista, mutta se päätettiin kuitenkin toteuttaa.

Arvio: Riihimäki-seuran, Riihimäen seudun luonnonsuojeluyhdistyksen ja RYTI-hankkeen yhteistyönä toteutetut torstairetket radiolähetyksineen v. 2001 kesällä ovat hyvä esimerkki järjestöjen ja kaupungin ympäristökasvatuksen yhteistyöstä.

Teema: Kansainvälistyminen

Kansainvälisyyskasvatusta lisätään

Hanke 61 Kansainväliset ympäristöasiat kouluissa

Sisältö: Opetuksessa ovat esillä saasteiden kaukokulkeumat, kansainväliset ympäristömääräykset ja kierrätysasiat.

Toteutus: **Kara;** Kansainväliset ympäristöasiat ovat osa normaalia opetusta, eikä juuri muuta.

Pohjolanrinne; Käsitellään erityisesti maantiedossa ja valinnaiskursseilla, ehkä mainintoina myös kielten tunneilla kohdemaiden talouden näkökulmasta.

Riihimäen kauppaoppilaitos; Opetussuunnitelman mukaisesti on toteutettu mm. Maailman tila -opintojakso. Myös Maailman tila -kirjaa on hankittu koulun kirjastoon.

Hanke 62 Ystävyyskoulutoiminta

Sisältö: Koulujen ystävyyskoulutomintaa jatketaan ja kehitetään.

Patastenmäki	Teneriffa (Espanja, Ascona(Italia))
Pohjolanrinne	Bad Segeberg (Saksa), Lissabon (Portugal)
Herajoki	Maidstone (Kent, Englanti)
Kara/OMA URA	Pariisi (Ranska), Barcelona (Espanja)
Harjunrinne	Katmandu (Nepali)
Uramo	Omaha (USA, Nebraska)
Eteläinen	Szolnok (Unkari)

Toteutus: **Patastenmäki ja Jukola;** Ystävyystoiminta on ollut erittäin runsasta, vierailuja puolin ja toisin joka vuosi jatkuen edelleen, vaikka rahoitus on jo päätynyt. Vierailuihin ovat osallistuneet useat opettajat ja myös oppilasryhmiä.

Pohjolanrinne; Varsinaista ystävyyskoulutoimintaa ei ole. Kuoro on tehnyt matkan Saksaan ja vierailut koulussa, mutta muuten ohjelmassa esitetyt kohdealueet ovat jääneet, koska olivat tiettyjen opettajien henkilökohtaisia linkkejä ulkomaille. Henkilökuntavaihdokset ovat muuttaneet tilannetta eikä vireää ystävyyskoulutoimintaa ole nyt koulumme ohjelmassa.

Herajoki; Ei toteutusta käytännön tasolla.

Kara; Ystävyyskoulu on toiminut Karan koulun Omauran kanssa, mutta projekti on nyt loppunut. Se oli EU-hanke.

Uramo; Ystävyyskoulutoiminta on ollut pysähdyksissä muutaman vuoden ajan. Jatkossa mietitään ystävyyskoulutoiminnan uudelleen käynnistämistä ja suunnitellaan yhteistyötapojen kehittämistä.

Tiedon välittyminen muualta maailmasta, yhteistyöstä ja kansainvälistymisestä

Hanke 63 Kansainvälisyyden lisääminen kirjastossa

Sisältö: Kaupunginkirjaston aineiston hankinnassa otetaan kansainvälisyys -teema huomioon.

Toteutus: Toteutetaan määrärahojen puitteissa.

Hanke 64 Liittyminen ICLEI:hin

Sisältö: Riihimäen kaupunki liittyy kansainvälisen ympäristöalan paikallisviranomaisten yhdistyksen ICLEI:n jäseneksi.

Toteutus: Liitytty vuonna 1997.

Hanke 65 Kansainvälinen tietoverkko

Sisältö: Kaupunki kehittää kansainvälistä tietoverkkoaan:
- Internet
- Sähköposti

Toteutus: Internet ja sähköposti käytettävissä kaikilla työntekijöillä. Kaupungin www-sivut ovat eri kielillä sekä linkitetty ystävyyskaupunkeihin.

Teema: Kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys

Asukkaiden osallistumismahdollisuuksien lisääminen ja tiedonkulun tehostaminen

Hanke 66 Tapahtumakalenteri

Sisältö: Julkaistaan tapahtumakalenteria. Tapahtumien järjestäjät ja muut kaupungin yksiköt lähettävät tiedot omista tapahtumistaan koottaviksi kalenteriin.

Toteutus: Tapahtumakalenteria julkaistaan 9 kertaa vuodessa koska kesän tapahtumat kootaan yhteen kalenteriin. Tapahtumakalenteri on jaossa mm. kirjastossa, kaupungintalon Tietotuvassa ja Taidemuseon yhteydessä olevassa matkailuneuvonnassa sekä eri matkailukohteissa. Lisäksi tapahtumakalenteria julkaistaan sähköisesti verkossa sekä toimitetaan sähköpostilla eri tiedotusvälineille. Hyrinetin sähköisestä tapahtumakalenterista voi etsiä alueemme tapahtumia esim. ajankohdan, tapahtuman nimen tai tapahtumapaikan mukaan.

Hanke 67 Tiedottamisen tehostaminen ja alakulttuurien tunnistaminen

Sisältö: *Tuetaan kaupungin hallinnossa asennemuutosta, jotta laaja kuntalaisosallistuminen voi tulla mahdolliseksi. Kaupunki organisaationa voi rohkaista moninaisuutta, aktivoida ihmisiä sekä tarjota jo virinneelle aktiivisuudelle ja toiminnalle mahdollisuuksia.

*Kaupungin tiedottamista tehostetaan. Tiedonkulun pitäisi olla avointa ja tasapuolista ja kohdennettua esim. kaupunginosittain.

*Tiedottamisen lisäämisessä pääpaino on internetin hyväksikäytössä, jonka kautta kuntalaiset pääsevät tutustumaan valmisteltaviin asioihin www-sivuilla julkaistavien lautakuntien, kaupunginhallituksen ja -valtuuston pöytäkirjojen kautta sekä jatkossa myös sivuille tulevien esityslistojen kautta.

*Pyritään kulttuurisen monimuotoisuuden havaitsemiseen ja erilaisten alakulttuurien tunnistamiseen. Teemaa käsitellään jatkossa osana kestävän kehityksen prosessia.

Toteutus: Toteutunut pääosin: kaupungin www-sivut kehittyneet. Kaupungin tiedotusohjeet on laadittu. Henkilökunnalle ja luottamushenkilöille on järjestetty markkinointikoulutusta. Järjestetty tiedotustilaisuuksia tiedotusvälineille ja henkilökunnalle.

Hanke 68 Kaupungin www-sivut ja tiedottamisnurkkaus kirjastossa

Sisältö: Kaupungin www-sivuja kehitetään.
Kaupungin tiedottamisnurkkausta kirjastossa kehitetään.
- "kuntatietopankki"

Toteutus: www-sivut kehittyneet. Sivuja uusitaan ja päivitetään koko ajan.

Hanke 69 Osallisuushanke kaapelitelevisio-ohjelman tekeminen

Sisältö: Paikallistelevision kaupunkitoimituksen käynnistäminen, josta paikallista ohjelmaa kaksi tuntia viikossa.

Toteutus: Neljän vuoden aikana on kaapeliverkkoon tehty 106 ohjelmaa, kasvatettu (kuva ja nimi kuvaruudussa) 82 kaupungin palveluksessa olevaa, 56 luottamushenkilöä ja 96 muuta henkilöä. Ohjelmienteko jatkuu vielä syksyllä 2001, mutta harvemmallalla tahdilla ja vain tarpeesta syntyviä ohjelmia tuottaen.

Hanke 70 Lastensuojelutyö kouluissa

Sisältö: Ehkäisevää työtä toteutetaan myös siten, että perusturvan kaksi sosiaalityöntekijää on sijoitettu lastensuojelutyöhön kouluilla, jotta esiin tuleviin ongelmiin kyetään tarttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Toteutus: Kouluissa toimivat oppilashuoltoryhmät, joissa mukana lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Yksi sosiaalityöntekijä työskentelee Oma-Urakoulussa erityisopettajan työparina. Ehkäisevä päihdetyöntekijä aloittanut 1.6.2001 tavoitteena puuttua nuorten päihteiden ja huumeiden käytön ennaltaehkäisyyn. Sairaanhoidopiirin projektirahoituksella toteutettu 2000-2001 koulujen kanssa yhteistyössä seutukunnallisina hankkeina oppimisvaikeuksien varhaistoteamisen ja kuntoutuksen kehittämishankkeita koulujen, päivähoidon ja terveydenhuollon yhteistyöhankkeina.

Hanke 71 Kunnossa kaiken ikää (KKI)

Sisältö: Toimintasuunnitelman mukaisen ohjelman toteuttaminen, jolloin aktiivisten liikkujien osuus 10 %:sta saadaan nousemaan 20 prosenttiin.

Toteutus: Toteutettu, myös tavoitteen arvioidaan saavutetun.

Hanke 72 Peltotupa alueen olohuone

Sisältö: Sosiaalityöntekijä on tavattavissa kahtena päivänä viikossa. Tarjolla on monipuolinen kerhotoiminta mm. Uppiskerho, koululaisten avoimien ovien iltapäiväkerho, kokkikerho 3-6-vuotiaille, 7-10-vuotiaille ja yli 10-vuotiaille sekä pelikerho kahtena päivänä viikossa. Mammakahvila sekä pienten parkki, asiointi ja huilitauko vanhemmille kahtena päivänä viikossa. Peltotupa toimii myös asukastoimikuntien kokouspaikkana sekä eri asukasryhmien kokoontumispaikkana.

Toteutus: Peltotupa, alueen olohuone toiminta vakiintunut olemassaolevaksi toiminnaksi.

Hanke 73 Club 15

Sisältö: Pääsääntöisesti yhdessä vapaaehtoisten aikuisten kanssa tarjotaan avoimien ovien nuorisotila-kahvio toimintaa. Kohderyhmä on alle 15-vuotiaat nuoret.

Toteutus: Club 15 toimii Peltosaaren alueen nuorison kokoontumispaikkana, Peltosaaren ala-asteen yhteydessä olevassa nuorisotilassa ja on avoinna ti, ke ja to klo 18-22 sekä perjantai-iltaisoin klo 18-24. Toimintana on pelejä, diskoja, yhdessäoloa valvojina toimii Peltosaari-seuran ja Yöjalka-projektin vapaaehtoistyöntekijöitä ja nuorisotoimen työntekijöitä.

Hanke 74 Ennalta ehkäisyn kehittämisohjelmat

Sisältö: Kestävän kehityksen kaupunki
Vanhusten palvelujen kehittämisohjelma
Päihdetyön kehittämisohjelma
Vammaisten palvelujen kehittämisohjelma
Peltosaari-projektiin sisältyvä yhteistyötoimikunta alueen elinolojen parantamiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi.

Toteutus: Hankkeet toteutuneet. Lisäksi lapsipoliittinen ohjelma valmistuu 2001.

Hanke 75 Peltosaari-projektin palveluryhmä

Sisältö: Asukastoimikunnat on perustettu jokaiseen vuokratuloon. Perustettujen asukasyhdistysten ja -ryhmien toimiminen. Asukkaiden aktivointi ja osallistuminen alueen hyvinvoinnin kehittämiseen. Asukasyhdistysten ja kerhojen toimintapaikkana on Peltotupa. Sosiaalityöntekijän vastaanotto Peltotuvassa. Erilaiset projektit mm. Mammakahvila.

Toteutus: Kaikkiin vuokratuloihin ei saatu perustettua asukastoimikuntia. Kiinnostus asukasdemokratiaan on useimmissa taloissa vähäistä. Kuitenkin aktiivisimmat talotoimikunnat kunnostavat pihapiirejä ja pitävät yhteisiä kerhoja.

Asukkaat pääsivät vaikuttamaan aluetta koskeviin suunnitelmiin, koska heillä sekä alueella toimivilla järjestöillä oli edustajia Peltosaari-hankkeen palveluryhmässä. Asukaskahvilaa ja Club-15 nuorisotilaa pidettiin avoimena osittain yhdistysten avustamana.

Peltotuvalla toimi monia lähinnä lapsille ja nuorille perheille suunnattuja kerhoja kuten kokkokerhoja, pelikerhoja, monikulttuurikerho ja koululaisten iltapäiväkerhoja. Lisäksi ko. aluetuvalla toimi pienten parkki, mammakahvila ja asukaskahvila. Osallistumisaktiivisuus vaihteli, mutta toiminta jatkuu edelleen nyt Peltsi Paremmaksi -projektin tukemana.

Peltsi paremmaksi ESR-hanke alkanut 2000. Laaja alueellinen kehittämishanke tavoitteena Peltosaaren alueen asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, alueen asukkaiden aktivoiminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Projektityöntekijöitä 5 ja projektin toiminta-aika 3 vuotta.

Hanke 76 Erkka-kerho

Sisältö: Retkiä luontoon ja paikallisiin kohteisiin sekä kerhotoimintaa.

Toteutus: Toteutettu nuorisotoimen ja lastensuojelun yhteistyönä v. 2000.

Syrjäytymisen ehkäiseminen

Hanke 77 Liikuntakerho

Sisältö: Liikuntakerho syrjäytymisvaarassa oleville pojille.

Toteutus: Kerho toimi syksystä -96 kevääseen -97 ja loppuen keväällä -97

Hanke 78 Erityisnuorisotyö yöjalka

Sisältö:

- Etsivä nuorisotyö = yöjalkaoperaatiot
- Päihde valistus = "päihteen perjantai"-ohjelma yläaste ikäisille
- Rikos- ja riita-asioiden sovittelu sekä ehdollista rangaistusta suorittavien nuorten valvonta

Toteutus: Kaikki erityisnuorisotyön työmuodot toteutuvat Riihimäen YÖJALAN toiminnan puitteissa. Toimintaa ovat:

- * Tuettu nuorisoasuminen
- * YÖJALKA operaatiotoiminta
- * Tukihenkilötoiminta
- * Nuorten rikos- ja riita-asioitten sovittelu
- * Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta
- * "Päihteen perjantai" - päihdevalistustyö
- * Koulutus- ja konsultaatiotoiminta

- YÖJALKA operaatioissa kontaktit nuoriin luodaan heidän omassa ympäristössään kaduilla ja lähiöissä. Kontaktien kautta syntyy yhteyksiä koko nuorten joukkoon mukaanlukien syrjäytymisuhkaiset ja syrjäytyneet nuoret. Operaatioissa tarjotaan tarvittaessa myös fyysistä apua nuorelle.

- YÖJALKA tekee päihdevalistustyötä kouluissa. "Päihteen perjantai" - toteutetaan viiden hengen voimin kehystarinaa kertoen. Oppitunnin (1,5 h) aikana paneudutaan päihdeiden lisäksi useaan nuorta askarruttavaan kysymykseen: Oman identiteetin vahvistaminen, kieltäytyminen, huumenuoren "elämänkaari", jne. Positiivinen arkisuus, vuorovaikutus, yhteistoiminnallisuus ovat oppitunnin keskeiset menetelmät.

- Osa YÖJALAN vapaa-ehtoisista toimii nuorten rikos- ja riita-asioitten sovittelijoina. Sovittelussa pyritään sopimuksen ohella pääsemään "kiinni" teon taustalla oleviin ongelmiin ja edelleen katkaisemaan nuoren syrjäytymiskierre.

Hanke 79 Nuorten tukiasumisprojekti/ tukihenkilötoiminta

Sisältö: Kurssi "tietoa arkeen" sekä henkilökohtaiset tukitapaamiset ja asiointit eri toimipisteissä.

Toteutus: YÖJALAN yksittäiset vapaaehtoiset toimivat yksittäisen nuoren tukihenkilönä syrjäytymiskierteen katkaisemiseksi. Tukihenkilötoimintaan aktivoidutaan joko sosiaaliviraston tai nuoren pyynnöstä. Operaatioissa luotuja kontakteja vahvistetaan ja nuorta ohjataan korjaamaan elämäntilannettaan esim. lopettaa huumeiden käyttö. Vastaavassa tilanteissa voi sosiaalivirasto pyytää syrjäytyneelle nuorelle tukihenkilöä.

Hanke 80 Ehkäisevän työn ryhmä

Sisältö: Pienet työryhmät toteuttavat käytännössä. Esim. elämyspäivät yläasteilla tarkoituksena osoittaa, että on muitakin mahdollisuuksia kuin kemialliset aineet elämysten saamisessa. Suunnittelukokoukset, joissa eri aiheiden ympärille kootut "työrukkaset" miettivät toimintatavat:

- Huumeryhmä
- 10-12- vuotiaiden varhaisnuorten asioita miettivä ryhmä
- Uusavuttomien elämäntapamalleja "opastava" ryhmä.

Toteutus: Työryhmät toimivat. Toteutettu huumeprojekti erityisluokalla. Kokkikerhot nuorille. Elämänhallintaryhmä Peltotuvalla ja Peltsi paremmaksi projektissa.

Hanke 81 Omaura-projekti

Sisältö: Koulunkäynnin laiminlyöneet ns. suurpinnarit saadaan tavanomaisen elämän piiriin, koulunkäynti toteutuu tavoitteena peruskoulun päästötodistus, sosiaalisten suhteitten toimivuus. Teoriaopetus ja työkaksot työpaikoilla.

Toteutus: Karan koulun alaisuudessa osoitteessa Mäkikuja 15 toimii Omaura, joka on tarkoitettu 8. - 9. luokkalaisille, se ei ole erityisluokka. Luokalle hakeudutaan oppilashuollon kautta. Lukuvuonna 2000-2001 Omaurassa opiskeli 13 oppilasta, heistä 7 valmistui keväällä 2001. Kaikille järjestetään jatko-opiskelupaikat mm. yhteisvalintojen kautta, oppisopimuksella. Opiskelusta noin puolet tapahtuu työharjoittelussa ja toinen puoli luokkamutoisena opetuksena. Vuosina 1992-2001 päästötodistuksen on saanut 55 oppilasta.

Hanke 82 Vapaaehtoistoiminta

Sisältö: Vapaaehtoiset lähtevät toimintaan mukaan omasta halustaan ja kiinnostuksestaan ja toimivat tukihenkilöinä ilman palkkaa. Perusturvatoimen organisoimassa vapaaehtoistoiminnassa on n. 60 iältään 16-70-vuotiasta toimijaa. Perusturvatoimi kannustaa kuntalaisia vapaaehtoistoimintaan ja kehittää sitä yhdessä järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Perusturvatoimi tukee toiminta-avustuksin sosiaalisten järjestöjen vapaaehtoistoimintaa.

Toteutus: Vapaaehtoistyön koordinaattori palkattu työllistämistuella. Hän koordinoi ja järjestää tukihenkilötoimintaa. Aktiivisia tukihenkilöitä v. 2000 30-40 henkilöä. Tukihenkilökoulutus toteutetaan v. 2001.

Hanke 83 Huumeiden käytön ehkäisy-projekti

Sisältö: Laaditaan kuntakohtaiset huumeiden strategiat. Henkilöstön koulutus.

Toteutus: On toteutettu.

Teema: Ohjelman seuranta ja kestävän kehityksen prosessin jatkuminen

Hanke 84 Kansalaisfoorum

Sisältö: Valtuustokauden ensimmäisenä vuotena kootaan kansalaisfoorum arvioimaan ja viemään eteenpäin kestävän kehityksen prosessia. Ei ole toteutunut, mutta kansalaisfoorumia on päätetty kokeilla Peltosaari-projektin yhteydessä. Kansalaisfoorumia voisi kokeilla myös internet-sivuilla.

Toteutus: Ei ole toteutunut.

Arvio: Kutsutaan kansalaisfoorum keväällä 2002.

Hanke 85 Kestävän kehityksen prosessin jatkuminen

Sisältö: Kestävän kehityksen pohdinta laajennetaan ympäristöterveydenhuollon, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävän kehityksen teemoihin.

Toteutus: Marraskuussa -97 kestävän kehityksen toimikunnan edustajat ja em. toimialojen johtajat pitivät kolme kokousta käsitellen kunkin alan teemaa omassa kokouksessaan. Riihimäen seudun terveystieteiden keskuksen kuntayhtymä valmisteli parhaillaan kaikkia jäsenkuntia koskevaa ympäristöterveysohjelmaa ja näin ei osallistunut yhden kunnan puitteissa kestävän kehityksen jatkotyöskentelyyn. Käsitteenä ympäristöterveys kuitenkin haluttiin mukaan mutta hankkeet esitettiin kuntayhtymän omassa ympäristöterveysohjelmassa. Ympäristöterveysohjelman ja viranomaisyhteistyön puitteissa ympäristöterveys on mukana Riihimäen kestävän kehityksen työssä. Sidosryhmätyöskentelyssä sosiaalinen kestävyys jäi vähälle käsittelylle, koska on suurelta osin kaupungin perusturvatoimen organisoimaa. Kaupungin kestävän kehityksen toimenpideohjelmaan lisättiin paljon sosiaalisen kestävyuden hankkeita. Useat kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden parantamiseen tähtäävistä hankkeista on toteutettu perusturvakeskuksen, kulttuuri- ja vapaa-aikakeskuksen sekä yhteistyötahojen yhteistyönä.

Hanke 86 Yhteistyöryhmien työseminaarit

Sisältö: Työseminaareja yhteistyöryhmien kanssa jatketaan edelleen. Kestävän kehityksen prosessin jatkuessa ja laajentuessa käsitellään seuraavia teemoja: kuluttajan arkipäivän valinnat, ympäristöriskien hallinta ja syrjäytymisen ehkäisy. Em. teemojen ympärille muodostetaan yhteistyötahojen edustajista ja halukkaista kaupunkilaisista työryhmät, jotka alkavat kokoontua itsenäisesti ja työstävät teemaansa liittyviä tärkeitä katsomiaan aiheita.

Toteutus: Ensimmäinen kestävän kehityksen ohjelman laadinnan jälkeinen yhteistyöryhmien työseminaari järjestettiin helmikuussa -97, osallistujia oli 22. Tilaisuudessa esiteltiin ja kommentoitiin kestävän kehityksen ohjelmaluonnosta, mietittiin ohjelman kansalaispainosta ja käsiteltiin jatkoajatuksia.

Huhtikuun lopussa -97, 15 osallistujaa suunnitteli kestävän kehityksen tapahtuman järjestämistä kesäkuussa ohjelman julkistamistilaisuuden yhteyteen kirjastoon. Ohjelman käsittelyn kaupungin elimissä ja kansalaispainoksen viivästyessä tilaisuutta ei pidetty.

Seuraava yhteistyötilaisuus oli marraskuussa -97. Tilaisuudessa oli 38 osallistujaa. Aluksi julkistettiin Riihimäen kestävän kehityksen käytäntöä yleisöesite. Illan teemoina olivat Vantaanjoen historia, Vantaanjoen nykypäivä Riihimäellä, ympäristöasioiden hallinta yrityksissä ja metsien hoitoperiaatteet.

Helmikuun -98 tilaisuudessa oli 26 osallistujaa. Alustettuja teemoja olivat kuluttajan arkipäivän valinnat, ympäristöriskien hallinta ja syrjäytymisen ehkäisy. Em. teemoja käsittelemään muodostettiin työryhmät ja ryhmille vetäjät, ryhmät alkoivat itsenäisesti työstämään teemojaan. Kuluttajan arkipäivän valintojen ryhmästä tuli Ekoarkiryhmä, jonka toimintaa on selostettu tarkemmin hankkeessa 45. Syrjäytymisen ehkäisyä käsittelevä ryhmä kokoontui muutaman kerran käsitellen mm. lasten iltapäiväkerhotoimintaa. Ympäristöriskien hallinta -teeman ryhmä ei ole kokoontunut, teemaa on kuitenkin erityisesti käsitelty osana YKY-hanketta.

Marraskuussa 2000 pidettiin kaksi yhteistyöiltaa, aiheena oli syrjäytymisen ehkäisy, ympäristökasvatus ja kuluttajan valinnat. Toisen illan aiheena oli ympäristöriskien hallinta ja energian säästö. Illoissa oli kummassakin 11 osallistujaa. Iltojen osallistajat päättivät, että helmikuussa 2001 järjestetään kaksi kaikille tarkoitettua avointa tilaisuutta. Aiheena olisivat toisessa illassa syrjäytymisen ehkäisy ja ympäristökasvatus ja toisessa jätehuolto, energiansäästö ja ympäristöriskien hallinta. Työskentelyn toivottiin johtavan esimerkiksi kansalaisten ympäristöfoorumin muodostumiseen. Illat eivät ole toistaiseksi vielä toteutuneet.

Arvio: Keväällä 2002 jatketaan yhteistyöiltoja.

Hanke 87 Ympäristön ja talouden kytkennät kaupunginhallinnossa

Sisältö: Tehostetaan yhteistyötä ympäristöasioiden kytkemiseksi tiiviimmin taloudelliseen päätöksentekoon kaupunginhallinnossa. Kestävän kehityksen prosessin jatkuessa ja laajentuessa käsitellään seuraavia teemoja:

- ympäristövaikutusten arviointi
- ympäristötilinpito
- talouden tehokkuus

- Toteutus:** Kaupungin hallintokuntien ja työyksiköiden omien toimintojen ympäristövaikutusten tarkastelu ja arviointi on yksi ympäristöjärjestelmätyn perusvaihe, joka on tehty lähes kaikissa kaupungin työyksiköissä. Kartoituksen pohjalta on arvottamalla määritelty merkittävät ympäristönäkökohdat ja ympäristötiimissä edelleen kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat. Ympäristökustannuksia on tarkasteltu keväällä julkaistussa Riihimäen kaupungin ympäristöraportissa 2000. Ympäristötilinpitoon paneudutaan myös Efektia Oy:n vetämässä ympäristöraportoinnin verkostohankkeessa 2001-2002, jossa kaupunki on myös mukana.
- Arvio:** Vuosittain laaditaan Riihimäen ympäristöraportti tilinpäätöksen yhteyteen.

Hanke 88 *Kaupungin ympäristöhallintajärjestelmän luominen*

Sisältö: Luodaan koko kaupungille ympäristöhallintajärjestelmä. Koulutus alkaa syksyllä -98.

Toteutus: Ympäristöhallintajärjestelmän rakentaminen käynnistyi Hyvinkään-Riihimäen ammatillisessa koulutuskeskuksessa järjestetyllä koulutuksella syksyllä 1998. Koulutus toteutettiin monimuotokoulutuksena, johon sisältyi teoriaopetusta ja harjoituksia koulutuskeskuksessa ja väliaikoina työn ohessa tehdyt harjoitustehtävät.

Todistuksen koulutuksesta sai 27 henkilöä. Osaan koulutuspäivistä osallistui lisäksi 7 henkilöä. Myös johtoryhmä osallistui kahteen koulutuspäivään. Koulutusta on ympäristötiimin osalta jatkettu 2-3 päivällä vuosittain.

Perustyö eli alustava ympäristökatselmus, ympäristönäkökohtien tunnistaminen ja merkittävät ympäristönäkökohdat on tehty työyksiköissä. Negatiivisten merkittävien ympäristönäkökohtien lieventämiseen ja positiivisten vahvistamiseen on asetettu päämääriä ja tavoitteita sekä toimenpiteitä. Toimenpiteistä aikatauluineen, resursseineen, mittareineen, vastuineen ja seurantoineen muodostuu yksikön ympäristöohjelma.

Ympäristöohjelmat on laadittu vuodelle 2000 ja 2001 suurimmassa osassa työyksiköitä. Ympäristöohjelmat on kytketty talousarvion laadintaan.

Kaupungin ympäristöpolitiikka on hyväksytty valtuustossa keväällä 1999 ja on tarkoitus päivittää vuonna 2001.

Järjestelmän dokumentointi on vielä osin laadintavaiheessa. Sisäisiä auditointeja (tarkastuksia) ei ole vielä tehty. Ulkoisesta auditoinnista ja mahdollisesta sertifiointista ei ole päätöstä.

Arvio: Ympäristöpolitiikan päivitys on kaupunginvaltuustossa v. 2001 syksyllä - 2002 talvella. Sisäisten auditointien ja mittareiden laadinnan asteittainen aloitus syksyn 2001 koulutuksen yhteydessä. Yksiköiden ympäristövastaaville järjestetään koulutusta. Ympäristöraporttia kehitetään Efektia Oy:n vetämässä hankkeessa 2001-2002.

DnoKH:479/97

103 § Kestävän kehityksen toimenpideohjelma

Kestke § 23
Khall. § 15
Kestke § 18
Khall. § 418

Riihimäen kaupunginvaltuusto merkitsi 9.6.1997 Riihimäen kestävän kehityksen ohjelman 1997-2000 raportit tiedokseen ja päätti että:

" kestävän kehityksen ohjelmatyötä jatketaan syksyllä 1997 mm. laatimalla kaupungin toimenpiteille aikataulu ja kustannusarviot. Kestävän kehityksen toimikunta laatii jatkotyöskentelylle työohjelman, joka pitää sisällään:

* sisällön ja teemojen tarkennuksen mm. ohjelmasta annettujen lausuntojen pohjalta

* jatkotyöskentelytavat (työryhmät, kansalaisforum, kaupunginhallinto) ja resurssit

* aikataulu

Työohjelma tuodaan kaupunginhallitukselle tiedoksi. "

Kestävän kehityksen projektisihteeri Markku Kyöstilä aloitti työnsä 1.10.1997 ja jatkaa 31.3.1998 saakka. Riihimäen kestävän kehityksen esite on valmistunut ja jaettu joka kotiin viikolla 47.

Riihimäen kestävän kehityksen teemoja esiteltiin yleisöillassa 13.11.1997.

Työohjelmaluonnos sekä ehdotus yhteistyöryhmien teemoiksi on esityslistan **LIITTEENÄ**.

Ehdotus:

Kestävän kehityksen toimikunta hyväksyy työohjelman sekä ehdotuksen yhteistyöryhmien teemoiksi ja päättää lähettää sen tiedoksi kaupunginhallitukselle.

Kestävän kehityksen toimikunta esittää myös, että kaupunginhallitus päättäisi keväällä 1998 järjestettävän kestävän kehityksen valtuustoseminaarin ajankohdasta.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin.

Lisäksi päätettiin, että apulaiskaupunginjohtaja, ympäristönsuojelupäällikkö ja projektisihteeri valmistelevat alustavan ohjelman valtuustoseminariin, jonka ajankohdaksi ehdotetaan helmikuun 1998 loppua, ennen talvilomia. Toimikunta myös esittää, että kaupunginhallitus päättää kestävän kehityksen toimikunnan asettamisesta vuodeksi 1998.

Khall § 15

(sm)

Ehdotus/AKJ:

Kaupunginhallitus merkitsee tiedoksi kestävän kehityksen toimikunnan päätöksen ja siihen sisältyvän työohjelman ja ehdotuksen yhteistyöryhmien teemoiksi ja päättää asettaa kestävän kehityksen toimikunnan vuodeksi 1998. Valtuustoseminaariin palataan alustavan ohjelman valmistuttua.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin. Samalla kaupunginhallitus päätti jatkaa vuodeksi 1997 asetetun kestävän kehityksen toimikunnan toimikautta vuoden 1998 loppuun.

Kestke § 13

Työohjelman toteutumistilanne on LIITTEENÄ.

Projektisihteeri on valmistellut toimenpideohjelmaa. Ohjelmaluonnos jaetaan esityslistan LIITTEENÄ.

Yhteistyöryhmät ovat aloittaneet työnsä: Kuluttajan valinnat teema nimellä EKOARKI sekä syrjäytymisen ehkäisy, keskittyen koululaisten iltapäiväkerhotoimintaan. Kolmas teema eli ympäristöriskien hallinta on toistaiseksi vasta viranomaistoimintana jatkunut, tärkeimpänä yhteistyöhankkeena aikuiskoulutuskeskuksen kanssa ympäristöhallintajärjestelmän laadinta kaupungille, josta päätökset kuullaan kokouksessa (kaupungin jory 11.5.1998).

Ehdotus:

Toimikunta merkitsee työtilanteen tiedokseen ja päättää jatkotoimista.

Päätös:

Toimenpideohjelma tarkennetaan etenkin kustannusarvioiden osalta ja käsitellään seuraavassa kokouksessa.

Kestke § 18

Toimenpideohjelma on LIITTEENÄ. Esipuheluonnos on OHESSA. Ohjelmaan on otettu Riihimäen kaupungin hallintokuntien toimenpiteet. Toimenpiteitä on täydennetty etenkin kustannusten sekä perusturvan ja kulttuuri- ja vapaa-aikakeskuksen kannanottojen pohjalta. Ohjelma on nimetty Riihimäen kestävän kehityksen ohjelma 1997-2000 Local Agenda 21 III Toimenpideohjelma, jolloin se ja aiemmat kaksi raporttia I Ohjelman tausta ja työprosessi ja II Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, jotka kannattaa painattaa yhtenäisessä painoasussa ohjelman hyväksynnän jälkeen.

Ehdotus:

Kestävän kehityksen toimikunta hyväksyy osaltaan Riihimäen Kestävän kehityksen toimenpideohjelman ja lähettää sen edelleen hyväksyttäväksi kaupunginhallitukselle ja kaupunginvaltuustolle.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin.

Khall. 418 §

Toimenpideohjelmaan liittyen 15.9.1998 alkaa kaupungin kaikkia hallintokuntia koskeva ympäristöhallintokoulutus.

OHEISENA

- Riihimäen kestävän kehityksen ohjelma 1997-2000, III toimenpideohjelma
- Ympäristöjärjestelmäkoulutuksen ohjelma.

Aikaisempi asiaa koskeva materiaali on nähtävillä kokouksessa ja sitä ennen kaupunginkansliassa.

Ehdotus/AKJ:

Kaupunginhallitus hyväksyy omalta osaltaan Riihimäen kestävän kehityksen toimenpideohjelman, merkitsee tiedoksi siihen liittyvän koulutusohjelman ja lähettää ne kaupunginvaltuustolle tiedoksi.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin.

Kvalt. 103 §

Päätös:

Valtuusto hyväksyi yksimielisesti kaupunginhallituksen ehdotuksen.
